

Informiranost i stavovi učenika razredne nastave o dječjim pravima

Cmrečak, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:989452>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-01**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

**NIKOLINA CMREČAK
DIPLOMSKI RAD**

**INFORMIRANOST I STAVOVI
UČENIKA RAZREDNE NASTAVE O
DJEČJIM PRAVIMA**

Zagreb, lipanj 2017.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Čakovec)**

PREDMET: Cjeloživotno obrazovanje

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Nikolina Cmrečak

**TEMA DIPLOMSKOG RADA: Informiranost i stavovi učenika
razredne nastave o dječjim pravima**

MENTOR: Prof. dr. sc. MILAN MATIJEVIĆ

SUMENTOR: Dr. sc. GORAN LAPAT

Zagreb, lipanj 2017.

SADRŽAJ

SADRŽAJ GRAFIKONA.....	2
SADRŽAJ TABLICA.....	3
SAŽETAK	4
SUMMARY	5
1. UVOD	6
1.1. Ljudska prava	7
1.2. Prava djeteta	8
1.2.1. Konvencija o pravima djeteta	11
1.2.2. Zaštita prava djeteta i dobrobit djeteta.....	13
1.3. Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo	14
1.3.1. Hrvatski odgojno-obrazovni sustav	17
1.3.2. Kompetencije učitelja za odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo	19
1.3.3. Razredno ozračje.....	21
1.4. Roditelji i prava djeteta	22
1.5. Participativna prava djeteta	24
1.6. Razvojne osobine djece u kasnom djetinjstvu.....	26
1.7. Prikaz dosadašnjih istraživanja.....	27
2. METODOLOGIJA.....	29
2.1. Cilj	29
2.2. Problemi	29
2.3. Hipoteze.....	30
2.4. Uzorak	30
2.5. Instrument.....	31
2.6. Postupak istraživanja	32
3. REZULTATI.....	33
4. RASPRAVA	50
5. ZAKLJUČAK	54
LITERATURA.....	57
PRILOG	61
KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA	64
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA	65

SADRŽAJ GRAFIKONA

Grafikon 1: Upoznatost o pravima djeteta	33
Grafikon 2: Mišljenje ispitanika o upoznatosti djece o pravima djeteta	33
Grafikon 3: Prava djeteta koja ispitanici poznaju	34
Grafikon 4: Upoznatost s pravima djeteta.....	35
Grafikon 5: Broj dječjih prava koja ispitanici navode	37
Grafikon 6: Upoznatost o pravima djeteta	37
Grafikon 7: Upoznatost s Konvencijom UN-a o pravima djeteta	38
Grafikon 8: Postojanje posebnih prava za djecu	39
Grafikon 9: Izvori informiranosti o pravima djeteta	40
Grafikon 10: Izvori informiranja učenika – mišljenje učenika koji su čuli o pravima u školi	40
Grafikon 11: Izvori informiranja učenika o pravima djeteta	41
Grafikon 12: Izvori informiranja od dječjim pravima – ostali odgovori (odgovori „netko drugi“).....	41
Grafikon 13: Najvažnija prava djeteta prema ispitanicima.....	42
Grafikon 14: Prava djeteta koja se krše prema mišljenju ispitanika	43
Grafikon 15: Participativna prava u obitelji – učenici koji su naveli pravo na zaštitu o zlostavljanja kao pravo koje se najviše krši	43
Grafikon 16: Uvažavanje participativnih prava u obiteljima ispitanika	44
Grafikon 17: Kažnjavanje djece u obitelji	45
Grafikon 18: Poboljšanje dječjih prava u okruženju ispitanika	46
Grafikon 19: Način poboljšanja dječjih prava u okruženju ispitanika.....	47

SADRŽAJ TABLICA

Tablica 1: Rezultat – prava koja ispitanici najčešće navode.....	36
Tablica 2: Rezultat – potreba posebnih prava za djecu.....	39
Tablica 3: Rezultat – stav o participativnim pravima	45
Tablica 4: Rezultat – kažnjavanje u obitelji.....	46

SAŽETAK

U današnjem društvu prava djeteta više nisu novost, no njihovo uvažavanje još nije dostiglo željenu razinu. U školi i dalje prevladava tradicionalan tip nastave gdje su učenici pasivni gledatelji, a učitelji uvijek u pravu i glavni izvor informacija. Jednako tako u obiteljima se prava djeteta nedovoljno priznaju jer roditelji smatraju da su djeca bića koja samo trebaju zaštitu. Nužno je uvesti neke promjene ili barem krenuti od informiranja o pravima djeteta.

Kako bi saznali kakvo je trenutno stanje o pravima djeteta, provedeno je istraživanje o informiranosti i stavovima učenika o dječjim pravima. Istraživanje je provedeno na uzorku od 161 učenika trećih i četvrtih razreda iz dviju osnovnih škola. Suglasnost roditelja za provođenje ovog ispitivanja osigurano je u skladu s *Etičkim kodeksom istraživanja s djecom*.

Obradom podataka pokazalo se kako su ispitanici informirani o pravima djeteta. Najčešća prava koja navode su pravo na igru, pravo na zdravstvenu zaštitu i pravo na obrazovanje. Rezultati pokazuju da nešto više od polovice njih smatra potrebnim postojanje posebnih prava za djecu. Pokazalo se kako su ispitanici najviše o pravima djece čuli u školi. Ipak, skoro svi ispitanici smatraju kako su roditelji ti koji im trebaju reći koja prava imaju. Najčešće navođena prava za koja ispitanici smatraju da su za djecu najvažnija su pravo na zdravstvenu zaštitu, zatim na igru i pravo na obrazovanje. Prava koja se najviše krše prema ispitanicima su pravo na zaštitu od zlostavljanja, pravo na igru i pravo na obrazovanje. Pokazalo se kako većina ispitanika smatra da djeca trebaju sama odlučiti što će obučiti, s kime će se družiti i kojim će se aktivnostima baviti u slobodno vrijeme. Rezultati su pokazali da većina ispitanika smatra kako nije u redu da roditelji viču na djecu i fizički ih kažnjavaju, dok ih nešto manje smatra da nije u redu kažnjavati djecu na neki drugi način.

Ključne riječi: prava djeteta, Konvencija o pravima djeteta, demokratsko građanstvo, odgoj i obrazovanje, participativna prava

SUMMARY

In today's society the children rights are no longer a novelty, but their respecting has not yet reached the desired level. The school continues to dominate the traditional type of teaching where students are passive viewers, and teachers are always right and the main source of information. Equally, in the families, the rights of the child are not recognized enough because parents believe that children are beings who need only protection. It is necessary to introduce some changes or at least start from informing about the rights of a child.

In order to find out what the current state of the child's rights were, a survey was conducted on the students information and attitudes of children's rights. The survey was conducted on a sample of 161 students third and fourth grade from two primary schools. Parent consent for conducting this examination is provided in accordance with the *Code of Ethics for Children Research*.

Data processing showed that respondents were familiar with the rights of the child. The most commonly mentioned rights are the right to play, the right to health care and the right to education. The results show that more than half of them believe that special rights for children are needed. It turned out that respondents mostly heard about children's rights at school. However, almost all respondents consider that parents have to tell them what rights they have. The most frequently-mentioned rights that the respondents consider to be the most important for children are the right to health care, then to play and the right to education. The most violated rights are the right to protection against abuse, the right to play and the right to education. It has been shown that most respondents believe that children should decide what to wear, with who will hang out and what activities they will do in their free time.

The results have shown that most respondents consider that is not right that parents scream at children and hit them, while the less of respondents consider that it is not right to punish children in any other way.

Key words: children rights, Convention on the Rights of the Child, Democratic citizen, upbringing and education, Participative rights

1. UVOD

U Članku 14. Ustava Republike Hrvatske stoji da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom i socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama (Ustav Republike Hrvatske, 2016). Kako svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, tako ih imaju i djeca. Dječja prava ima svako dijete. Ono ima pravo da preživi, odraste, ispuni svoje potencijale i sudjeluje u životu svoje zajednice. Prema Konvenciji o pravima djeteta (2001), djetetom se smatra svako ljudsko biće do navršene osamnaeste godine života. Sva prava koja djeca posjeduju postoje kako bi se djeca razvijala i rasla u najboljim mogućim uvjetima, a razlog toga jest činjenica što su djeca, zbog svojih godina i nezrelosti, ovisna o odraslima pa stoga mogu, a često i jesu predmetom zloporabe, zanemarivanja ili barem neprepoznavanja njihovih potreba (Alinčić, 2006).

Prema Alinčić (1993) posebna je odgovornost odraslih, u najbližem i širem okruženju djeteta, da prepoznaju i spriječe svaki postupak kršenja prava i povredu djetetove osobnosti. Konvencijom o pravima djeteta (2001) obvezani su odrasli, ali i društveni čimbenici na zaštitu djeteta. Škola je mjesto u kojem učenici provode najviše vremena nakon svoje obitelji. Škola je dužna osigurati učeniku zaštitu njegovih prava, sigurnost i zdravlje. Kao mjesto gdje se odvijaju odnosi i priprema za budući život ona svojim Nastavnim programom utječe na razvoj učenika. Odgoj i obrazovanje trebaju biti usmjereni prema razvitku učenikove osobnosti, učvršćenju ljudskih prava, borbi za mir i demokraciju. Hrvatska je stvorila program Građanskog odgoja i obrazovanja koji se obvezno provodi u školi od 1999. godine. Na učiteljima i stručnim suradnicima je da provode taj sadržaj u školi kroz nastavu. Demokratskim ozračjem u školi, odnosima među svim sudionicima školske svakodnevnice postiže se pogodno tlo za razvoj demokratskog građanstva.

U odgoju svaki roditelj ima svoju predodžbu o prihvatljivom i neprihvatljivom ponašanju te predodžbu poželjnih osobina djeteta što ga navodi da koristi četiri različita stilova roditeljstva (autoritativni, autoritarni, permisivni i indiferentan) (Kuterovac Jagodić, Keresteš, Marušić i Vizek-Vidović, 2003). Odnos roditelja i djece uvijek mora biti pozitivan, podržavajući i pun ljubavi. Obitelj treba omogućiti djetetu potrebnu zaštitu i pomoć.

Participativna prava čine korak dalje i stavljaju dijete u poziciju subjekta koji može izraziti svoje mišljenje i sudjelovati u odlučivanju o situacijama koje ga se tiču. Uspješnim izvršavanjem obveza i svojim sudjelovanjem u nekim odlučivanjima (njihovim godinama primjerenim) dijete se osjeća ponosnim, uči se odgovornosti, priprema se da postane odgovoran građanin i bolje shvaća ideju općeg dobra što je i željan rezultat demokratskog građanstva.

Djeci u dobi kasnog djetinjstva, dobi kada se nalaze u nižim razrednima osnovne škole, mišljenje je manje egocentrično i žele donositi moralne odluke koje će zadovoljiti druge ljude. U toj dobi na njihovo mišljenje imaju veliki utjecaj odrasli. U dobi kasnog djetinjstva dijete usvaja socijalne vrijednosti odraslih i kopira njihovo ponašanje.

1.1. Ljudska prava

„Ljudska prava su jamstvo da se institucije i postupci utvrđuju radi ljudi, a ne protiv ljudi“ (Kregar, Gardašević, Gotovac, Jelić, Jurić, Ofak, Petričušić, Selanec i Staničić, 2014, str. 3). Državne službe ponekad smatraju mučenje ili druge nasilne postupke korisnim i neizostavnim, no građani imaju pravo ne biti izloženi mučenju ili nasilnim postupcima jer institucije rade zbog ljudi i njihovog dobra, a ne protiv njih.

Prema Paravini (1990), pojam ljudska prava u najširem smislu obuhvaća kako biološke potrebe čovjeka, tako i sve one uvjete života koji omogućuju da se svako ljudsko biće potpuno razvije i koristi svoje ljudske osobine te zadovoljava svoje društvene potrebe. Prava su sustav normi koje država mora jamčiti svakom pojedincu, ona se odnose na zadovoljavanje čovjekovih bioloških, socijalnih, psiholoških, razvojnih, kulturnih i ostalih potreba (Maleš, 2004).

Prvi sveobuhvatni instrument zaštite ljudskih prava je Opća deklaracija o ljudskim pravima koju je proglasila Opća skupština UN-a 1948. godine (Kregar i sur., 2014). Deklaracija nabroja prava koja čovjeku pripadaju: „Ta neotuđiva prava uključuju pravo demokratske participacije u stvaranju zakona, jednakost svih pred zakonom, zaštitu vlasništva, slobodu vjere i mišljenja, slobodu govora i izražavanja, zaštitu od arbitrarnog progona i kazne“ (Kregar i sur., 2014, str. 6).

Kako Kregar i sur. (2014, str. 10) kažu „s vremenom su ljudska prava postala zaštićena prava iza kojih stoji snaga vlasti, nisu tek obećanje nego zaštićena vrijednost“. Kako bi se zaštitila ljudska prava nastali su međunarodni i regionalni ugovori.

Vijeće Europe je najstarija međunarodna organizacija na europskom kontinentu, utemeljena 5. svibnja 1949. godine u Londonu. Tada je deset europskih država, odlučnih u namjeri da se strahote dvaju svjetskih ratova više nikad ne ponove, postiglo dogovor o nužnosti učvršćivanja demokracije, vladavine prava i zaštite ljudskih prava na europskom kontinentu. Vijeće Europe postaje čuvar demokratske stabilnosti. Glavni je cilj vijeća Europe jačanje suradnje i jedinstva na europskom kontinentu, promicanje ljudskih prava i temeljnih sloboda te demokracije i vladavine prava. Danas Vijeće Europe broji 47 država članica. Izvor ljudskih prava koji je nastao unutar sastava Vijeća Europe je Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950. godine (Kregar i sur., 2014). Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda stupa na snagu 1953. godine. Konvencijom se utvrđuje lista prava i sloboda koje su države članice Vijeća Europe dužne jamčiti svakom ljudskom biću pod njihovom nadležnošću.

Sredinom osamdesetih godina prošlog stoljeća, poštivanje ljudskih prava postao je kriterij ocjenjivanja stupnja razvijenosti i stabilnosti demokracije, a politika promicanja ljudskih prava postala je svakodnevnica. Jamčiti prava i slobode svakom čovjeku znači poštovati temeljna čovjekova prava, a ona su kako Vrgoč (1997) kaže: pravo na život, jednakost svih ljudi, pravo na slobodu, pravo na mir. Kada poštujemo temeljna čovjekova prava tek onda možemo živjeti u miru i za mir. Kao što svaki pojedinac uživa svoja prava, tako mora poštivati prava drugih.

1.2. Prava djeteta

Prema Maleš i Gunc (2009), koliko će djeca uživati svoja prava manje je pitanje zakona, a više odraslih koji organiziraju i sudjeluju u procesu odgoja i obrazovanja. Dijete je ljudsko biće u razvoju, no bitna odrednica pojma djeteta je neizbježna ovisnost djeteta od pomoći odraslih u tom razvoju (Paravina, 1990). Odnosno dijete očekuje da mu pomognu odrasli jer on na to ima pravo. Jednako tako i društvo

očekuje da dijete bude aktivan i konstruktivan njegov građanin i na takvo očekivanje društvo ima puno prava. Kada se govori o pravima djeteta, radi se u stvari o svakodnevnim potrebama djece koje postoje u različitim životnim situacijama u kojima se svako dijete može naći, trajno ili povremeno, kao mlađe ili starije, kao zdravo ili bolesno. Sve te potrebe uzdignute su na razinu prava što znači da imaju svoju pravnu zaštitu.

Nekoliko godina nakon prvog svjetskog rata kada su se još osjećale posljedice ratnih razaranja, stradanja velikog broja ljudi i djece, i kada je trebalo ugroženoj djeci (od gladi i nezbrinutosti, jer su ostali bez roditelja) pomoći, osjetila se potreba za donošenjem međunarodnog dokumenta koji bi regulirao prava djeteta. Međunarodnom suradnjom i sporazumijevanjem donesena je 1924. godine prva u povijesti posebna Deklaracija o pravima djeteta (Paravina, 1990). Nazivamo je još Ženevska deklaracija o pravima djeteta jer je središte pokretača za zaštitu djece, Međunarodna unija, bilo u Genevi. Pet temeljnih načela u Ženevskoj deklaraciji su: djetetu se moraju pružiti sredstva za normalan razvoj, kako materijalna tako i duhovna; dijete koje je gladno treba nahraniti, bolesno liječiti, a siročad i beskućnike treba udomiti; u opasnim situacijama prvo se spašavaju djeca; dijete mora biti zaštićeno od bilo kojeg oblika iskorištavanja; dijete se mora odgajati s ciljem da njegovi potencijali budu iskorišteni za dobrobit zajednice (Kuterovac Jagodić i sur., 2003). Kao rezultat promjena i proširenja Ženevske deklaracije (1924), a imajući u vidu i Opću deklaraciju o ljudskim pravima (1948), Generalna skupština Ujedinjenih naroda jednoglasno je usvojila 20. studenoga 1959. Deklaraciju o pravima djeteta (Paravina, 1990). Deklaracija je bila preciznija i šira. U novoj je deklaraciji došlo do pomaka. Pomaknula je naglasak s blagostanja i brige na zaštitu prava djeteta.

Ujedinjeni narodi su međunarodna organizacija koju danas čine 193 države članice. Ona teži očuvanju međunarodnog mira i sigurnosti, razvoju prijateljskih odnosa među državama, promicanju međunarodne suradnje na rješavanju problema ekonomskog, socijalnog, kulturnog i humanitarnog karaktera, uključujući zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Kregar, 2014). Ženevska deklaracija i Deklaracija o pravima djeteta bile su neobvezujuće za vlade države u svijetu i imale su više moralne preporuke, no Konvencija o pravima djeteta je pravni akt i ima snagu zakona.

Za djecu najvažnija Konvencija o pravima djeteta usvojena je na Generalnoj skupštini Ujedinjenih naroda 20. studenog 1989. godine, a sadrži univerzalne standarde koje država stranka mora jamčiti svakom djetetu, osiguravajući mu građanska, politička, gospodarska, socijalna i kulturna prava (Kregar i sur., 2014). Konvencija propisuje prvenstveno obveze odraslih u odnosu prema djetetu te obveze brojnih institucija glede zaštite djeteta.

Prisjećajući se vlastitog djetinjstva (misliti o sebi kao o djetetu) možemo razumjeti tuđe djetinjstvo. Jednu perspektivu na prirodna prava djeteta koja nadilazi Konvenciju o pravima djeteta nudi nam Zavalloni (2009). Prirodna prava su danas zanemarena i djeca ih ne uživaju, a ona su: pravo na slobodno vrijeme, pravo na prljanje, pravo na miris, pravo na dijalog, pravo na korištenje ruku, pravo na dobar početak, pravo na ulicu, pravo na daljinu, pravo na tišinu, pravo na nijanse. Djeca danas nemaju mogućnosti činiti nešto samostalno, igrati se kako ona hoće, to im je prijeko potrebno da se nauče snalaziti u svakodnevnim životnim konfliktnim situacijama. Djeca trebaju imati pravo na pijesak, zemlju, travu, grančice. Osjetiti slobodu trčkanja po lokvi vode, treba se naučiti djecu prepoznavanju miomirisa prirode. Televizija prenosi pasivnost i dokrajčuje uporabu riječi stoga djecu treba učiti i poticati na komunikaciju, razgovor, prepričavanje, stvaranje priča, zamišljanje, maštanje. Nadalje, rad rukama i prstićima nestaje, djeca najviše vremena provode pred ekranom, stoga treba poticati finu motoriku ruku. Problem ekološkog onečišćenja je sve češća tema i problema, od rođenja poticati djecu na zdravu hranu, kretanje u šumi, pijenje vode, a manje sokova. Slobodno igranje na ulici je ograničeno zbog prometa i sve većeg broja automobila, ali ipak trebamo ostaviti prostor za igranje djece, poticati na igranje skrivača u divljini, ako je to moguće, poticati na igranje skloništa u šumi, na igralištima koja nisu pomno isplanirana već daju djeci na slobodu da maštaju. Mnoga djeca u gradu nemaju prigodu čuti puhanje vjetrova, pjev ptica, žuborenje vode, noću žive kao danju te su navikli na svjetla grada. Stoga im treba omogućiti da sva nabrojena prirodna prava oni iskuse te da se osjećaju prirodno i cjelovito u svojem okruženju.

1.2.1. Konvencija o pravima djeteta

Kao što je rečeno, Generalna skupština Ujedinjenih Naroda je 1959. godine usvojila Deklaraciju o pravima djeteta. Deklaracija o pravima djeteta je nastala na ideji zaštite djece. Trideset godina kasnije, 20. studenog 1989. godine, Generalna skupština Ujedinjenih Naroda je usvojila Konvenciju o pravima djeteta. Upravo se zbog toga na taj dan obilježava i Međunarodni dan djeteta. Tog datuma je dogovoreno da se djeci osigura sve što im je potrebno i da je to isključivo odgovornost odraslih, a tu se misli na roditelje, skrbnike, medije, donositelja odluke, stručnjaka i vlade (Konvencija o pravima djeteta, 2001). Člankom 14. Ustava Republike Hrvatske, svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode. Tako ih imaju i djeca (Ustav Republike Hrvatske, 2017). Dječja prava ima svako dijete. Ono ima pravo da preživi, odraste, ispuni svoje potencijale i sudjeluje u životu svoje zajednice. Upravo to je ono što se propisuje u Konvenciji o pravima djeteta (2001): podržavanje razvoja svakog djeteta. Konvencijom o pravima djeteta su se regulirala prava djeteta na život u zdravoj sredini i obveza društva da mu osigura optimalne uvjete za rast, razvoj i učenje, kako bi se skladno razvijalo u svim pogledima (tjelesnom, emocionalno, socijalno, u uvjetima slobode, ljubavi, razumijevanja, itd...). Ona obećava svakom djetetu i mladoj osobi (do 18 godina) na svijetu pravo na obrazovanje, zdravstvenu skrb, prehranu, smještaj, igru, uvažavanje, poštovanje, zaštitu od diskriminacije, iskorištavanja, nasilja.

Konvencija o pravima djeteta je međunarodni dokument koji sadrži univerzalne standarde koje država stranka Konvencije (tj. koja ju je potpisala i ratificirala) mora jamčiti svakom djetetu (Konvencija o pravima djeteta, 2001). Univerzalni standardi koje država stranka Konvencije mora jamčiti se odnose na obveze odraslih prema djetetu, no ne odnosi se samo na obveze odraslih već i obveze društvenih čimbenika koji se odnose na zaštitu djeteta. To je prvi dokument u kojemu se djetetu pristupa kao subjektu s pravima, a ne samo kao osobi koja treba posebnu zaštitu. Konvencija o pravima djeteta je pravni akt. Konvencija ima snagu zakona i obvezuje stranke da se pridržavaju njezinih odredaba te uključuje pravo nadziranja primjene u državama koje su ju prihvatile i ratificirale (Konvencija o pravima djeteta, 2001). Kada parlament neke zemlje ratificira Konvenciju, ta je država dužna UN-ovu Odboru za prava djeteta podnositi izvješće o mjerama koje se poduzimaju te o napretku koji je

postignut u provedbi prava djeteta. Republika Hrvatska stranka je Konvencije o pravima djeteta od dana osamostaljenja, točnije od 8. listopada 1991. godine (Konvencija o pravima djeteta, 2001).

Za razliku od Konvencije o pravima djeteta (1989), Deklaracija o pravima djeteta (1959) ima moralnu snagu te se sastoji od načela i preporuka za temeljnu zaštitu prava djeteta na slobodan, prirodan i dostojanstven način (socijalna skrb, zdravstvena zaštita, zaštita djece s posebnim potrebama, kulturni razvoj, itd...) (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2017).

Odbor za prava djeteta UN-a identificirao je četiri opća načela na kojima se temelje sva prava sadržana u Konvenciji o pravima djeteta, a to su: načelo nediskriminacije prema kojemu djeca ne smiju trpjeti diskriminaciju (neovisno o spolu, radi, boji kože, vjeri, jeziku, vlasništvu, teškoćama u razvoju, itd...); da djeca imaju pravo na život i razvoj (tjelesni, emotivni, psihosocijalni, kognitivni, društveni i kulturni); da pri donošenju svih odluka ili izvršenju postupaka koji utječu na dijete, ili djecu kao skupinu, najvažnija mora biti dobrobit djeteta (to se odnosi na odluke obitelji, kao i odluke koje donose vladina, upravna ili zakonodavna tijela); da se djetetu mora omogućiti aktivno sudjelovanje u rješavanju svih pitanja koja utječu na njihov život i sloboda izražavanja mišljenja (imaju pravo izreći svoja gledišta koja se moraju ozbiljno uzeti u obzir) (Konvencija o pravima djeteta, 2001).

Konvencija o pravima djeteta sadrži 54 članaka. Članci od 1. do 41. definiraju pojam djeteta te obveze koje zemlje preuzimaju kada postaju strankom Konvencije. Članci od 42. do 45. navode procedure za praćenje primjene Konvencije, dok članci od 46. do 54. sadrže formalne odredbe u svezi sa stupanjem Konvencije na snagu (Konvencija o pravima djeteta, 2001).

U Konvenciji se prava mogu podijeliti na: prava preživljavanja, razvojna prava, zaštitna prava i prava sudjelovanja. Prava preživljavanja uključuju one članke Konvencije koji osiguravaju djetetu zadovoljavanje temeljnih potreba (pravo na život, na prehranu, smještaj, zdravstvenu pomoć, itd...). Razvojna prava uključuju članke koji osiguravaju djetetu primjerice: pravo na obrazovanje, pravo na igru, pravo na slobodno vrijeme, informiranje, slobodu misli i izražavanja. Zaštitna prava se odnose na one članke koji osiguravaju zaštitu djeteta (zaštitu od zlorabe, od droga, alkohola, duhana, zaštitu na zabranu dječjeg rada, itd...). Prava sudjelovanja

se odnose na članke koji osiguravaju djetetu aktivno sudjelovanje u svojem okruženju koje ga priprema za aktivnog građanina u budućnosti (npr. pravo na slobodno izražavanje svojih misli i pravo na udruživanje). Konvencijom se predviđa angažiranje svih koji neposredno mogu pridonijeti ostvarivanju prava djeteta.

1.2.2. Zaštita prava djeteta i dobrobit djeteta

Konvencija o pravima djeteta u članku 3. kaže da se u svim akcijama koje se odnose na djecu mora voditi računa o najboljem interesu djeteta (Konvencija o pravima djeteta, 2001). „Zakonska je obveza svakoga, tko sazna da se krši neko djetetovo pravo, obavijestiti centar za socijalnu skrb, a posebice ako se radi o nekom obliku tjelesnog ili duševnog nasilja nad djetetom, spolnoj zloporabi, zanemarivanju, nehajnom postupanju, zlostavljanju ili izrabljivanju djeteta“ (Alinčić, Hrabar i Korać, 2006, str. 100). Nakon takve obavijesti, centar za socijalnu skrb dužan je ispitati slučaj i poduzeti odgovarajuće mjere.

U radu s djecom osim njihova upoznavanja s pravima naglasak treba staviti na one aktivnosti u kojima dijete zadovoljava svoje potrebe, ali i poštuje tuđe, držati se načela nenasilja, suradnje i tolerancije. Cilj odgoja za zaštitu prava djeteta je stjecanje znanja o pravima djeteta kako bi se osigurali uvjeti za njihov potpuni i nesmetani tjelesni i psihički razvitak, ali i upoznavanje djece s njihovim pravima. Zadatak je odgoja za zaštitu prava djeteta pružati znanja o pravima djeteta, razvijati stavove o potrebi zaštite djece i zadovoljavanju njihovih razvojnih potreba te ostvarivati klimu u kojoj će se djeca osjećati zaštićeno i sretno. Djeca trebaju razumjeti smisao prava, na što se ona odnose, solidarizirati se s onima čija su prava ugrožena i uključiti se u akcije borbe za vlastita prava, ali i prava drugih (Maleš i Stričević, 1997).

Osim učenja o pravima djece, mladi trebaju učiti i o vlastitim dužnostima i odgovornostima, a zadatak je odraslih razvijati u djeci svijest o pravima svih koji žive u nekoj državnoj, gradskoj ili školskoj zajednici (npr. osoba s teškoćama u razvoju, pripadnika manjinskih naroda ili vjerskih zajednica, itd...).

Priznavanje i zaštita dječjih prava nova je kvaliteta u odnosima između odraslih i djece, a Konvencija je instrument za sprječavanje odraslih u ugrožavanju interesa i

dobrobiti djece (Alinčić, 1997). „Ako djeca nisu doživjela mirno djetinjstvo, bit će nesigurna i neurotična, bit će kriminalci i sve ostalo samo ne zreli ljudi“ (Gjergji, 1980, str. 93).

1.3. Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo

Cilj odgoja za ljudska prava je omogućiti pojedincu da sam sebi postavi ciljeve i da ih ostvari unatoč mogućim preprekama (Silov, 1997). Ostvarenje poštivanja, zaštite i promicanja ljudskih prava ovisi o odgoju i obrazovanju današnje djece i mladeži. Učenje o ljudskim pravima i pravima djeteta treba početi od najranije dobi (Maleš i Stričević, 2003). Isto tako i Vrgoč (1997) kaže kako učenje za život u miru i slobodi, za poštovanje ljudskih prava i za demokraciju moraju postati dio odgojno-obrazovnog procesa. Pomoću odgoja za ljudska prava učitelj treba informirati učenika o njegovim pravima, razvijati učenikove stavove koji se temelje na toleranciji, poštovanju i solidarnosti i poticati učenike da se u svakodnevnom životu ponašaju prema usvojenim stavovima.

Odgoj i obrazovanje trebaju biti usmjereni prema razvitku ljudske osobnosti, učvršćenju ljudskih prava i temeljnih sloboda, borbi za mir i demokraciju. Odgoj i obrazovanje za ljudska prava pomaže ljudima da razumiju što su to ljudska prava i dožive da su ona važna te da ih treba poštivati i za njih se zalagati (Beader, 2000).

Današnja djeca sebe vide kao pasivnu osobu oko koje se promjene zbivaju, no u odgoju i obrazovanju treba biti usmjeren prema razvoju pojedinca koji će sebe vidjeti kao aktivnog sudionika procesa promjena. Upoznavanje s Konvencijom o pravima djeteta započinje proces stjecanje znanja djece i odraslih o pravima djeteta. Temeljeno je pravo djeteta da zna svoja prava.

I sam Silov (1997) kaže da u školi pomoću odgoja za ljudska prava i temeljne slobode znači razvijati svijest poštivanja čovjekova dostojanstva i svakodnevnim aktivnostima pripremati učenike za sudjelovanje u stvaranju demokratskog društva. Kako bi se stvorili temelji za demokratsko društvo mora se omogućiti djetetu da uživa svoja prava što je odgovornost odraslih, hoće li ili neće djeca uživati svoja prava jer kako Maleš i Stričević (1997) pišu, budućnost svakog društva određena je sadašnjom brigom za mlade.

Maslov (1982) kaže da su demokratski ljudi oni koji se mogu ponašati i ponašaju se prijateljski prema svakome bez obzira na klasu, obrazovanje, političko uvjerenje, rasu ili boju te imaju jaki osjećaj za ispravno i pogrešno, dobro i zlo.

Vukasović (1997), na zanimljiv način tumači zašto je bitno mlade odgajati za demokratsko društvo i zašto je to uopće bitno za njih, kaže da mladima ako ne pokažemo pravi smisao, ako ne omogućimo vrijednosno doživljavanje, naći će smisao u besmislu života: umjesto ideala prihvatiti će idole, osjetit će prazninu, usamljenost i napuštenost. Potrebno im je bogatstvo doživljavanja, punoća mladenačkog života i jasnoća smisla življenja i to je ono najbitnije i najvrijednije što su im roditelji, učitelji i odgajatelji dužni pružiti. Svijest učenika o općih ljudskim pravima i slobodama, jednakosti, vladavini prava, u središtu su obrazovanja za demokratsko građanstvo (Rajić, 2010). Bit demokracije je u poštivanju općeljudskih vrijednosti, slobode i jednakosti. Kako bi se poštivale općeljudske vrijednosti, slobode i jednakosti treba naučiti, i Vrgoč (1997) nam kaže da demokraciju treba učiti.

Djeca odgojena demokratski postat će građani koji će vjerovati kako imaju mogućnost utjecanja na promjene i pravo da se njihov glas čuje, što je zasigurno poruka koja se mladim naraštajima želi prenijeti (Kušević, 2010). Tako će sebe vidjeti kao aktivnog sudionika u procesu promjena.

Uvođenjem u demokratske odnose u školi počinje upućivanjem u demokratski život u razredu; stvaranjem iskustva demokracije na jednostavnim pitanjima iz života i rada te male, ali vrlo životne zajednice čiji subjekti imaju isti cilj i zadaće; naučiti slušati drugoga i drugome prenositi vlastiti mišljenje, stav; i poštivati i biti poštivan (Ivanek, 1997). Ivanek (1997) je proveo istraživanje među učenicima završnih razreda koji imaju iza sebe duži učenički staž, iskustvo i dovoljno razvijeno kritičko mišljenje, kojem je svrha istraživanja bila dosljednije i objektivnije sagledati ulogu škole u razvitku demokracije. Iz dobivenih rezultata je vidljivo da je srednja ocjena učenika demokracije u školi 2,72 (na skali od 1-5) što znači da se demokraciju u školi ne može interpretirati ni dobrom ni dovoljnom, već negdje između, tj. više zadovoljavajućom. No, po pitanje gdje po njihovom mišljenju postoji najviše demokracije na prvom mjestu je društvo prijatelja, pa obitelj, a na trećem mjestu je škola. To što je na trećem mjestu škola je vrlo povoljno za razvitak demokracije. Na

školi je da potiče (osmišljava) i produbljuje razvitak demokratskih postupaka kojima su, prema dobivenim rezultatima, postavljeni dobri temelji.

Osnovna škola predstavlja obveznu razinu odgoja i obrazovanja, osnovno školovanje traje najmanje osam godina i obvezno je za svu djecu, u pravilu od 6. do 15. godine. U školi postoje određena prava i obveze učenika, na primjer: pravo na obaviještenost, pravo na savjet i pomoć, pravo na uvažavanje njegovog mišljenja, pravo na pomoć, pravo na pritužbu, pravo na sudjelovanje u radu vijeća učenika, obveza pohađanja obaveznog dijela programa, pridržavanja pravila kućnog reda, ispunjavanja uputa, čuvanja udžbenika. Ona su regulirana Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, a on uređuje djelatnost osnovnog odgoja i obrazovanja u javnim ustanovama (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2006). Školske ustanove su dužne: stvarati uvjete za zdrav mentalni i fizički razvoj te socijalnu dobrobit učenika, sprječavati neprihvatljive oblike ponašanja, brinuti se o sigurnosti učenika, itd...

Prema Pravilniku o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2013.) školska ustanova je obvezna učeniku osigurati: zaštitu prava propisanih Ustavom Republike Hrvatske, konvencijama, zakonima, provedbenim propisima te provedbu programa kojima se promiče zaštita njihovih prava, sigurnost i zdravlje. Zaštitu prava učenik osiguravaju ravnatelj i odgojno-obrazovni radnici (Ministarstvo obrazovanja, znanosti i športa, 2016). Odgojno-obrazovni sustav u svakoj svojoj sastavnici već ima temelj za stvaranje demokratskog građanstva. Svrha prava, ali i dužnosti u školi je da se učenik moralno razvija, da postaje svjestan da svojim trudom, zalaganjem i radnim navikama koje stječe, suradnjom s prijateljima, druženjem, samopoštovanjem pridonosi najviše sebi, ali i drugima.

Najbolje poučava o ljudskim pravima ona škola koja to čini svojom cjelokupnom pojavnošću, od koncepcije školovanja do konkretnih odnosa ili atmosfere (Uzelac, 1996 prema Silov, 1997).

1.3.1. Hrvatski odgojno-obrazovni sustav

Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i za demokratsko građanstvo sustavno je uveden u hrvatski odgojno-obrazovni sustav 1999. godine odlukom Vlade Republike Hrvatske, koja se odnosi na primjenu Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo. Jedna od glavnih razvojnih postignuća na koja potiče odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo jest razvoj kritičkog mišljenja, ono navodi učenika na promišljanje o onome što uči umjesto pukog pamćenja činjenica (Mreža mladih Hrvatske, 2002).

Građanskim odgojem i obrazovanjem učenici sustavno uče o tome što je vlast, koja je uloga vlasti, koja su prava i odgovornosti građana u demokraciji, na koji ih način i pod kojim uvjetima iskoristiti. Takvim učenjem potrebno je osposobiti učenika za aktivnoga i odgovornoga građanina koji sudjeluje u razvoju demokratske građanske kulture (odnosno nositelja vlasti jer je demokracija takav model vlasti u kojoj su građani politički subjekti, a to znači – nositelji vlasti) (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2014). Kako bi se učenika pomaknulo na spremnost za aktivno i odgovorno sudjelovanje od razredne preko lokalne i nacionalne, do europske i međunarodne zajednice, ono u školi prema Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta (2014) trebaju: stjecati znanja o svojim pravima, odgovornostima, mogućnostima i načinima djelovanja u zajednici; o načelima djelovanja demokratske vlasti i načelima pravne države, o mehanizmima zaštite ljudskih prava od lokalne do nacionalne, europske i međunarodne razine, razvijati vještine uočavanja problema u zajednici i njihova miroljubivog rješavanja, u suradnji s drugima jačati motivaciju za primjenom stečenog znanja i vještina u svakodnevnom životu. Prema tome Građanski odgoj i obrazovanje predstavlja didaktički i metodički okvir za razvoj građanske kompetencije u osnovnoj i srednjoj školi. Provedba Građanskog odgoja i obrazovanja temelji se na načelu racionalizacije, integracije i korelacije (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2014). Takav pristup će pospješiti osposobljavanje učenika za cjeloživotno učenje koje mu je danas, uslijed ubrzanih promjena u znanjima, tehnologijama i zanimanjima neophodno, pospješiti će osiguravanje uvjeta učenja u kojima učenik propituje svoje snage i sposobnosti, otkriva u čemu je jak, stječe samopouzdanje, ovladava i upravlja procesom učenja te planira svoj daljnji razvoj, osiguravanje uvjeta učenja u kojima se učeniku omogućava uspjeh preko

onoga u čemu je talentiran umjesto ograničavanja razvoja prema onome u čemu je nemoćan, itd... Takvi uvjeti su pretpostavka da se osigura temeljno pravo djeteta na razvoj.

Prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2006) program obuhvaća: odgoj za ljudska prava, odgoj za demokratsko građanstvo, identitetni i interkulturalni odgoj i obrazovanje, odgoj za mir i nenasilno rješavanje sukoba, odgoj za održivi razvoj, odgoj za sprječavanje predrasuda i diskriminacije, istraživanje humanitarnoga prava, itd... Sve te sastavnice nazivamo zajedno građanski odgoj i obrazovanje. Građanski odgoj i obrazovanje se uvodi kao obvezna međupredmetna provedba (Ministarstvo, znanosti, obrazovanja i sporta, 2014). Kroz ukupno 35 sati Građanski odgoj i obrazovanje se mora integrirati u međupredmetni i interdisciplinarni sadržaj tijekom školske godine. Međupredmetno (15 sati) se može provoditi u sklopu svih predmeta (Hrvatski jezik, Likovna kultura, Glazbena kultura, strani jezici, Matematika, Priroda i društvo, Tjelesna i zdravstvena kultura, Vjeronauk, programi stručnih suradnika), na satu razrednika (10 sati, izbori za predsjednika razreda i Vijeće učenika, donošenje razrednih pravila, itd...) i kao izvanučioničke aktivnosti (obuhvaćaju istraživačke aktivnosti (npr. projekt građanin, zaštita potrošača), volonterske aktivnosti (npr. pomoć starijim mještanima, osobama s posebnim potrebama, djeci koja žive u siromaštvu), organizacijske aktivnosti (npr. obilježavanje posebnih tematskih dana), proizvodno-inovativne aktivnosti (npr. zaštita okoliša, rad u školskoj zadruzi i/ili zajednici tehničke kulture), itd...).

Nadalje, stručni suradnici u školi (pedagog, psiholog, defektolog, socijalni radnik i knjižničar) imaju također važnu ulogu u provedbi Građanskog odgoja i obrazovanja. Oni potiču usvajanje vrijednosti, stajališta i navika koje omogućavaju cjelovit razvoj osobnosti učenika, profesionalno informiraju i usmjeravaju učenike u skladu s njihovim potrebama, interesima i sposobnostima, rade na povezivanju škole s lokalnom i širom zajednicom (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2014).

Koliko će biti uspješan rad na planu odgoja i obrazovanja za prava djeteta, ovisi o učiteljima, učenicima, programu, udžbenicima i drugi nastavni materijali, metodama rada i školskom i razrednom ozračju. Jednako tako misli i Skok (1999) kada kaže da se učitelj neprestano treba stručno usavršavati, ali razvijati i kao osoba kroz

cjeloživotno učenje. Kako bi učenik ostao ili postao uspješan važno je da učitelj uz suradnju s roditeljem otkrije u čemu je učenik dobar.

1.3.2. Kompetencije učitelja za odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo

Učitelj treba biti kompetentan u poznavanju sadržaja iz područja demokratskog građanstva i ljudskih prava te u poučavanja učenika. Prema Rajić (2010) učiteljske kompetencije se mogu podijeliti na: predmetnu, pedagoško-didaktičko-metodičku kompetenciju i psihološku kompetenciju. Učitelj treba imati znanje određenog područja, treba biti kompetentan na pedagoško-didaktičko-metodičkoj razini i treba razumjeti i shvatiti učenikove želje, potrebe i interese.

Prema Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta (2014) kompetencije koje trebaju imati učitelji i nastavnici da bi razvijali ishode Građanskog odgoja i obrazovanja mogu se razvrstati u pet stručnih područja: opće profesionalno znanje i vještine (pedagoško, razvojno-psihološko, sociološko, normativno-pravno), strukovno znanje i vještine u području Građanskog odgoja i obrazovanja, procesi učenja i poučavanja koji vode razvoju aktivnoga i odgovornoga građanstva (međupredmetno i predmetno planiranje, programiranje, učenje i poučavanje usmjereno na ishode i postignuća učenika u Građanskom odgoju i obrazovanju), metode učenja i poučavanja Građanskog odgoja i obrazovanja, metode vrednovanja i samovrednovanja u Građanskom odgoju i obrazovanju. Uspješnost planiranja i programiranja usmjerenog na razvoj ishoda Građanskog odgoja i obrazovanja prate savjetnici Agencije za odgoj i obrazovanje.

Istraživanja (Piršl, Marušić-Štimac i Pokrajac-Bulian, 2007) su pokazala da učitelji u osnovnoj školi imaju pozitivnije stavove o uvođenju sadržaja o ljudskim pravima i građanskome odgoju u nastavne programe od nastavnika u srednjim školama. Također su došli do rezultata da mlađi nastavnici iskazuju pozitivnije stavove prema uvođenju tih sadržaja u nastavni program, za razliku od njihovih starijih kolega. Dolaskom mlađih nastavnika u škole uvođenje sadržaja o ljudskim pravima i građanskog odgoja biti će lakše ostvarivo. Mlađi nastavnici su kreativniji, inovativniji, puni ambicija i entuzijazma.

U radu na odgoju i obrazovanju o pravima djeteta treba krenuti od djeci bliskih i poznatih primjera prava djeteta jer će tako najbolje shvatiti problem (Maleš i Stričević, 2003). Od učitelja se očekuje da radi na onim pravima koja su djeci razumljiva. U pristupu pravima djeteta treba krenuti od osobnih prava, do pridavanja pozornosti stanju prava djeteta u lokalnoj zajednici, ali jednako je važno baviti se i pravima djeteta u nekim drugim sredinama (npr. gladna djeca u Africi, djeca izbjeglice, iskorištavanje djece kao radne snage, itd...). U radu s učenicima ipak treba naglasak stavljati na pozitivno tj. rabiti primjere koji govore o napretku i uspjehu u borbi za prava djeteta, važno je kod učenika u svakodnevnim životnim situacijama poticati vjeru u pravdu, jednakost, slobodu i mir. Još davne 1979. godine, Tomin (1979) je pisao kako sredstva javnog informiranja tisak, radio, film i televizija imaju vrlo privlačan utjecaj za mlade. Još ih nazivamo mediji, a oni su glavni faktori formiranja mišljenja i društvenog ponašanja. Danas mediji imaju još veći utjecaj na djecu i mlade, jer ih je sve više i oni su njima svakodnevno okružena. Učitelji u školi ih trebaju koristiti što je više moguće u svojoj nastavi. Područje medijske kulture jedan je od četiri područja nastave Hrvatskog jezika. Hrvatski jezik najopsežniji je predmet osnovnoškolskoga obrazovanja. U odnosu na ostala nastavna područja hrvatskog jezika (hrvatski jezik, književnost, jezično izražavanje), područje medijske kulture u nastavi Hrvatskog jezika od prvog do četvrtog razreda je premalo zastupljeno s obzirom na zastupljenost medija u svakodnevnicu. U prvome razredu samo 11,1% nastavnih tema se odnosi na područje medijske kulture. U drugome razredu je postotak malo veći i iznosi 14,3%. U trećem razredu postotak je ponovno nizak i to niži od prvom razreda, 9,7% dok u četvrtome razredu iznosi 12,9%.

Medijska kultura ima premali udio u nastavnom planu i programu za osnovnu školu i to je jedna komponenta koja bi se mogla i trebala ubuduće promijeniti. Preko učitelja dijete mijenja sliku o sebi, o roditeljima, o vršnjacima, o svijetu. Bitno je, želimo li doista promicati demokratske vrijednosti u društvu, primjenjivati ih u svakodnevnom životu, posebice u školama i na vlastitim primjerima biti uzor učenicima. Određene spoznaje i znanja nužno je transformirati u stavove i uvjerenja učenika i u ponašanje i praktično djelovanje u svakodnevnom životu (Cipek, 1997). Škola predstavlja pogodno tlo odgoja za mir (Vuleta, 1997).

1.3.3. Razredno ozračje

Način na koji se u školi donose odluke, rješavaju konfliktne situacije, uspostavlja disciplina i odnosi među svim sudionicima školske svakodnevnice, ključni su čimbenici za stvaranje pozitivnog ozračja (Rajić, 2010). Tomin (1979) tvrdi kako škola mora biti privlačna i ozbiljna da svojim djelovanjem, izgrađuje u djece radne navike, da ih nauči učiti, da ih privikne na međuljudsku suradnju i solidarnost, da njeguje čovječnost i tolerantnost da ih odgaja kao djecu i graditelje ove zemlje koji drže do svoga, ali i cijene. Kada se misli na školu, prvenstveno se to odnosi na razredno ozračje u kojem djeca provode svoje vrijeme u školi. Razredno ozračje obuhvaća procese u užoj okolini tj. u razrednom odjelu (Bošnjak, 1997). Mandarić Vukušić (2015) prikazuje rezultate istraživanja u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Splitu. Rezultati pokazuju da između procjena ispitanika nema značajne razlike te jedni i drugi visoko vrednuju kvalitetu ozračja. Može se zaključiti da ispitanici smatraju ozračje prikladnim za ostvarenje odgoja za ljudska prava.

Demokratsko nastavno ozračje ima vrlo važnu ulogu u školi. Ono se može stvoriti dogovaranjem učenika i učitelja o aktivnostima koje će se provoditi, dok važnu crtu razrednog ozračja čini i humor u nastavi. Humor se ogleda kao duhovitost učitelja (Maleš i Stričević, 2003). U nastavi je potrebno njegovati otvorenu i suradničku komunikaciju te stvoriti ugodno ozračje u kojem se svi međusobno poštuju (učenici međusobno, kao i učenici i učitelji, učitelji i roditelji). Na taj se način stvara ozračje povjerenje i sigurnosti u kakvoj želimo svi živjeti.

Ozračje je važan dio odgojno-obrazovnog procesa. Prema istraživanju iz 1996. godine je vidljivo da u usporedbi sa svojim razrednim ozračjem učenici izražavaju želju za više nastavničke potpore, povezanosti, reda i organizacije te boljom potporom, istodobno žele manje natjecanja i nastavničkog nadzora (Bošnjak, 1997). Jednako tako, prema Bošnjaku (1997), kod procjene razrednog ozračja učenici i razrednici imaju različitu sliku iste stvarnosti. U odnosu na učenike razrednici smatraju kako u njihovim razredima postoji veća jasnoća pravila, više nastavničke potpore, veća povezanost, više reda i organizacije te bolja potpora. (Bošnjak, 1997). Podaci o razrednom ozračju su korisni kao povratne informacije za planiranje i unapređenje odgojnog rada u razredu.

1.4. Roditelji i prava djeteta

„Djetinjstvo je razdoblje u kojem dijete treba živjeti svoja prava, a ne čekati neka buduća „odrasla“ vremena“ (Maleš, 2004, str. 3). Roditelji su navikli da je dijete biće koje treba zaštitu i odgoj. Oni su nesvjesni da su baš oni ti koji, prije nego dijete krene u školu, trebaju inzistirati na ostvarivanju pojedinih prava djeteta. Život u obitelji mora se graditi tako da se dijete u njoj osjeća kao ravnopravni, važni, s godinama sve odgovorniji član obiteljske zajednice (Tomin, 1979). Prvi je korak na putu zalaganja za prava djeteta i njihovu zaštitu poznavanje Konvencije o pravima djeteta.

Neotuđivo pravo svakog djeteta je pravo na obitelj (Žalec, 2015). U Konvenciji o pravima djeteta (2001) stoji da je obitelj prirodna sredina za odrastanje i dobrobit svih njezinih članova, osobito djece. Obitelji treba omogućiti potrebnu zaštitu i pomoć da bi u potpunosti mogla preuzeti svoje odgovornosti u društvu.

Obiteljski zakon (članak 5.) ističe zaštitu dobrobiti i prava djeteta te odgovornost oba roditelja za podizanje i razvoj djeteta. Svoji istraživanjem su Žižak, Nikolić i Koller-Trbović (2001) potvrdile kako se prava zaštite i skrbi najviše uvažavaju u obiteljima osnovnoškolaca.

Roditeljima se zabranjuje da dijete ponižavaju (uvredama, omalovažavanjem, zaključavanjem u izolirane prostorije, nepotrebnom uskratom, itd...), fizički kažnjavaju (batine, pljuske, itd...), vrše duševno nasilje nad djetetom (vrijeđaju ga, uskraćuju mu znakove ljubavi i prisnosti, itd...), odnosno da ga zlostavljaju (spolno iskorištavaju, psihički zlostavljaju, itd...).

U slučaju da su prava djeteta ugrožena, ono može tražiti zaštitu svojih prava od nadležnih tijela, a to je pravobranitelj za djecu (ima svrhu praćenja zaštite, odnosno ugrožavanja kršenja prava djeteta). Pravobranitelj za djecu ima obvezu da prati povrede pojedinačnih prava djece, prati, promiče i zalaže se za zaštitu prava i interesa djece. Kako bi se dijete obratilo nadležnim tijelima za zaštitu svojih prava treba biti svjestan svojih prava. Stoga je bitno da se djecu informira o njihovim dječjim pravima.

Osim svojih prava, dijete ima i dužnost poštovati svoje roditelje, pomagati im te biti obzirno prema članovima obitelji. Pomaganje znači aktivno sudjelovanje djece, u skladu s njihovom dobi i sposobnostima, u kućanskim i drugim poslovima kojima će olakšati rad roditeljima i pridonijeti obiteljskom zajedništvu (Alinčić, 2006).

U odgoju svaki roditelj ima svoju predodžbu o prihvatljivom i neprihvatljivom ponašanju djeteta te predodžbu poželjnih osobina djeteta. Roditelji se međusobno razlikuju u svom poimanju idealnog roditeljstva i teško je govoriti o postajanju jednog, ispravnog načina odgoja djece. Kuterovac Jagodić i sur. (2003) navode četiri stila roditeljstva: autoritativni, autoritarni, permisivni i indiferentan. Za autoritativni stil je karakteristično da roditelji pružaju djetetu mnogo ljubavi, podrške, topline i interesa, no također postavljaju granice, zahtjeve i očekivanja. Roditelji autoritarnog stila postavljaju apsolutni skup pravila i očekuju poslušnost bez pogovora. Ovakvi roditelji nadziru i kontroliraju svoju djecu, ali ne pružaju dovoljno topline i ljubavi. Roditelji permisivnog ili popustljivog stila iskazuju mnogo topline i naklonosti, no ne nadziru svoju djecu i ne postavljaju mnogo očekivanja te su djeca slobodna sama regulirati svoje ponašanje. Neprikladan je i indiferentan ili ravnodušan stil, kojeg čini ekstremno udaljeni hladan odnos roditelj-dijete, odnos bez nadzora. U ovom slučaju nema emocionalne topline, ali ni kontrole. Roditelji uglavnom koriste kombinacije stilova roditeljstva jer svaka situacija izaziva u roditeljima drugačije reakcije na onu prethodnu i stoga roditelji pristupe različitim stilovima.

Odnos između roditelja i djece uvijek mora biti pozitivan, podržavajući, pun ljubavi gdje je roditelj model kojeg dijete želi oponašati i usrećiti, roditelji bi trebali iskazivati pozitivnu pažnju za ponašanje koje žele promicati kod djeteta. Trebali bi težiti razvijanju modela za smanjivanje ili uklanjanje djetetovih nepoželjnih ponašanja. Prema Maslovu (1982) podmirenje osnovnih potreba dozvoljava da se jave svojstva kao što su emocionalna toplina, samopoštovanje, samopouzdanje, sigurnost, itd... Neke od prihvatljivih metoda oblikovanja djetetovog ponašanja su: ignoriranje neprikladnih oblika ponašanja, uklanjanje privilegije ili zadavanje dodatne obveze. Najvažnije je da takva ponašanja ne ugrožavaju sigurnost djeteta.

Kaznama se smatraju svi učinci koji slijede neko ponašanje i utječu na smanjenje vjerojatnosti pojave istovjetnog ponašanja u budućnosti, bez obzira na to odnose li se učinci na uskraćivanje ugodnih stvari ili nanošenje neugode (verbalna: prigovaranje,

vrijeđanje, vikanje; tjelesna: pljuska, udarac po različitim dijelovima tijela, itd...). Za takve oblike kažnjavanja kao što je nanošenje neugode je karakteristično da se povezuju s osobom koja ih zadaje te stvaraju negativne odnose između roditelja i djece, ne podučavaju novim oblicima ponašanja, djeci pružaju model imitacije agresivnog ponašanja, itd...

Istraživanja pokazuju kako su djeca koja su bila tjelesno kažnjavana u odrasloj dobi češće depresivna i puna ljutnje, sklonija nasilju, kriminalu, korištenju alkohola te korištenju tjelesnog nasilja nad vlastitim supružnicima i djecom (Wolraich i sur, 1998 prema Kuterovac Jagodić i sur., 2003). Time se stvara začaran krug nasilja koji se ponavlja iz generacije u generaciju. Takvi odnosi ne mogu nikako stvarati i razvijati demokratsko građanstvo kojem se teži.

Alternative kritiziranju, šamaranju i udaranju mogu smanjiti neželjene posljedice kažnjavanja. Berk (2015) navodi neke pristupe koji su alternativa. Prvi je uzimanje predaha (eng. *time out*) uključuje uklanjanje djeteta iz neposrednog okruženje, primjerice slanjem u njegovu sobu, dok nije spremno ponašati se kako treba. Drugi pristup je ukidanje povlastica kao što je igranje vani ili gledanje omiljenog TV programa. Poput uzimanja predaha, ukidanje povlastica omogućava roditeljima da izbjegnu oštre tehnike koje lako prerastu u nasilje. Iako je njegova korisnost ograničena, kažnjavanje može imati vrijednu ulogu u moralnom razvoju. Kad roditelji odluče koristiti kažnjavanje mogu povećati njegovu učinkovitost na tri načina: dosljednost, topao odnos roditelja i djeteta i objašnjenja. Bliskost roditelja i djeteta dovodi do toga da djeca obraćaju pažnju na roditeljske zahtjeve jer osjećaju predanost tom odnosu (Berk, 2015).

1.5. Participativna prava djeteta

Dijete ne treba izdvajati iz situacija i pitanja koja utječu na njegov život pretjeranim zaštićivanjem i izdvajanjem u idealizirani svijet neodgovornosti za vlastite postupke i vlastiti razvoj (Kuterovac Jagodić i sur., 2003). S participativnim pravima je djetetu po prvi puta u povijesti jednim zakonskim obvezujućim dokumentom zajamčeno pravo na aktivno sudjelovanje u svojem okružju, pravo na slobodno izražavanje svojih misli i pravo na udruživanje (Kušević, 2010).

S pojavom modernog djeteta, mijenja se i značenja pojma djeteta. Dijete prestaje biti vlasništvo roditelja, radna ili vojna snaga, a postaje ljudsko biće dragocjeno roditelju, rođeno iz želje i ljubavi (Markovinović, 2010). Međutim, upravo iz osjećaja ljubavi i privrženosti, dijete postaje uzrok sve veće roditeljske zabrinutosti i tjeskobe.

Prava preživljavanja, zaštitna i razvojna prava naglašavaju potrebu zaštite djeteta s obzirom na činjenicu da djeca u procesu razvoja trebaju skrb, znanje i životno iskustvo odraslih. Participativna skupina prava (skupina prava koja se odnose na pravo djeteta na sudjelovanje) čine korak dalje i zahtjevom za sudjelovanjem stavljaju dijete u poziciju subjekta koji može izraziti svoje mišljenje i sudjelovati u odlučivanju o situacijama koje ga se tiču. U tom se smislu jedno od četiriju vodećih načela Konvencije upravo je participacija, uz pravo na život i razvoj, nediskriminaciju i načelo najboljeg interesa djeteta.

Prava djeteta na sudjelovanje (participativna prava) se izriču u nekoliko članaka Konvencija (12., 13., 14., 15, 31. i 40.). U istraživanju (Taylor 2005, prema Markovinović, 2010) o dječjoj percepciji građanstva u Novom Zelandu gotovo polovica djece u svim dobnim skupinama (ispitivana su djeca od osam do petnaest godina) zaključila je da su participativna prava izrazito važna u procesu odgoja i obrazovanja. Iz istraživanja je vidljivo da većina djece uistinu želi da se i njihovo mišljenje čuje i prepozna kao vrijedno. Nakon obitelji, škola je svakom djetetu najvažnija zajednica odrastanja, učenja i druženja s ostalom djecom i odraslima.

Uvažavanje participativnih prava djeteta i njihovo ostvarivanje se ne može dogoditi odmah, treba vremena da se prihvate i učine uobičajenom praksom. Većina današnjih odraslih je odrastala u vremenu kada je bilo cijenjeno i kada se zahtijevalo pasivno prihvatanje znanja, kada je učitelj bio glavni izvor informacije i kada se od djeteta zahtijevala poslušnost. Odrasli još uvijek teško prihvataju da je dijete subjekt s pravima. Stoga njegovo pravo na sudjelovanje čini izazov tradicionalnom odgoju i shvaćanju djeteta, odnosno današnjim roditeljima je najteže prihvatiti i uvažavati participativna prava djeteta. Hrvatskim Ustavom se propisuje zaštitu prava slobode mišljenja (članak 38.) „Jamči se sloboda mišljenja i izražavanja misli. Sloboda izražavanja misli obuhvaća osobito slobodu tiska i drugih sredstava priopćavanja, slobodu govora i javnog nastupa i slobodno osnivanje svih ustanova javnog priopćavanja“ (Ustav Republike Hrvatske, 2017).

Uspješno izvršavanje obveza i sudjelovanje u „svijetu odraslih“ budi osjećaj ponosa i kompetencije. Prava i dužnosti imaju pedagošku svrhu i cilj. Biti svjestan svojih prava i obveza, poštivati ih i pridržavati se, djeca se uče toleranciji, odgovornosti, brizi za druge, suradnji, urednosti, upornosti i drugim vrlinama koje su potrebne da bi izrasli u odraslu osobu. Sudjelovanjem u donošenju odluka i obavljaju obveza dijete se priprema da postane odgovoran građanin i bolje shvaća ideju općeg dobra koja je željeni rezultat demokratskog građanstva.

1.6. Razvojne osobine djece u kasnom djetinjstvu

Budući da su djeca obuhvaćena istraživanjem bila u dobi kasnog djetinjstva korisno je upoznati neke značajke tog razvojnog razdoblja. Djeci u dobi kasnog djetinjstva (od 7 do 11 godina) mišljenje se preobražava u organiziranije, logično razmišljanje (Berk, 2015). Djeca se u ovom razdoblju okreću prema vršnjacima i širem društvenom kontekstu. Mišljenje postaje logičnije, fleksibilnije i organiziranije te nalikujući više na mišljenje odraslih nego na mišljenje mlađe djece. Također i emocionalne reakcije mogu dovesti do učenja koje je važno za preživljavanje. Emocije isto tako mogu snažno utjecati na pamćenje. Emocije mogu poslužiti kao sila koja pokreće uključenost i učenje. Emocije doprinose pojavi samosvijesti. James (1884 prema Beck, 2003) tvrdi da je emocija opažanje tjelesnih promjena koje su se dogodile kao reakcija na neki vanjski događaj. Mišljenje djece u ovom je razdoblju manje egocentrično nego ranije. Djeca imaju empatije i razumijevanja prema drugima više nego što su imala do sad.

Prema Kohlbergovoj teoriji moralnog rasuđivanja djeca u razdoblju od 10. do 13. godine uglavnom imaju konvencionalni moral, što znači da donose moralne odluke koje će zadovoljiti druge ljude, a osobito roditelje. Još uvijek žele biti smatrani „dobrima“, pa se ponašaju onako kako misle da bi željeli oni do čijeg im je mišljenje stalo, a kasnije kako bi se zadržao društveni red i poredak (Berk, 2015).

S toga roditelji i odrasli još uvijek imaju vrlo značajan utjecaj na djecu u kasnom djetinjstvu. Dijete usvaja nove socijalne vrijednosti od odraslih (Berk, 2015). Promatranjem i kopiranjem svojeg modela (roditelj, učitelj, itd...) dijete usvaja vrijednosti koje će prihvatiti kao normalne i poželjne u svojem ponašanju, a takva

ponašanja će u odrasloj dobi primjenjivati i oponašati. Stoga je bitno kako i na koji način odgajamo i poučavamo djecu te kakav smo im primjer.

1.7. Prikaz dosadašnjih istraživanja

Koller-Trbović i Žižak (1997) su provele istraživanje o stavovima, primjeni te poštivanju prava djeteta u skladu s Konvencijom o pravima djeteta. Pokazalo se kako djeca smatraju nužnim postojanje posebnih dječjih prava, kao i njihove primjene i poštivanja, a sa svrhom zadovoljavanja svih dječjih potreba. Prema rezultatima se prava ispitanika u svakodnevnom životu ne poštuju u potpunosti te smatraju da se ta prava u društvu općenito nedovoljno realiziraju. Interesantno je da se kod pitanja sankcioniranja ponašanja ističu stavovi djece o potrebi sankcioniranja njihova ponašanja. Kada se radi o verbalnom kažnjavanju čini se da je to još uvijek u glavama djece prihvaćena i tolerirana metoda kažnjavanja. Također proizlazi iz istraživanja da odrasli relativno skromno uvažavaju želje i mišljenja djece kada se radi o svakodnevnim situacijama kao što su npr. izbor odjeće, hrane, aktivnosti, itd...

Agencija Plus u suradnji s Uredom pravobraniteljice za djecu u rujnu i listopadu 2009., za UNICEF-ov ured za Hrvatsku u suradnji s Uredom pravobraniteljice za djecu na uzorku od 1000 djece osnovnoškolske i srednjoškolske dobi, istraživala je poznavanje dječjih prava, ostvarivanje prava na sudjelovanje i izražavanje mišljenja djece. Anketirana su djeca 2. i 3. razreda osnovne škole te mladi 2. i 3. razreda srednje škole u svojim školama. Hrvatska je po poznavanju dječjih prava ispod prosjeka EU. Otprilike polovica djece i mladih potvrdno odgovara da su čuli kako imaju neka posebna prava u odnosu na odrasle. Prava koja djeca najčešće navode su pravo na igru i igranje, pravo na obrazovanje i zaštitu od zlostavljanja dok su mladi najviše svjesni prava na obrazovanje. Više od polovice mladih i otprilike polovica djece upoznata je s time da djeca i mladi do 18 godina imaju neka posebna prava u odnosu na odrasle, i o tome su u najvećoj mjeri informirani u školi ili putem televizije. Sljedeći izvor informacija jesu roditelji, a dio mladih je informacije o tome prikupio na internetu. Kada je u pitanju poštivanje dječjih prava djeca daju znatno bolje ocjene od mladih koji smatraju da se njihova prava osrednje poštuju. Polovica djece navodi da ih u njihovoj obitelji dosta često i gotovo uvijek pitaju za mišljenje,

dok nešto više od polovice mladih navodi da se u njihovu domu njihovo mišljenje u potpunosti uzima u obzir.

Kuterovac Jagodić i sur. (2003) su istraživanjem željeli utvrditi percepciju djeteta u društvu, informiranost o dječjim pravima, stavove prema dječjim pravima, realizaciju dječjih prava i dječje obveze te odnos prema odraslima i opravdanost kažnjavanja. U istraživanju je sudjelovalo 867 ispitanika, od čega 428 djece te 439 roditelja. Prava koja su se djeca prisjetila najčešće se odnose na slobodu mišljenja, govora, izbora, privatnosti i slobodno vrijeme, igra i izbor prijatelja, najmanje su navela besplatno školovanje. No, četvrti razred je prema čestini navođenja prava na prvom mjestu ipak imala prava na obitelj, odgoj, dom, ljubav i brigu. Istraživanjem se potvrdilo kako djeca misle da se njihove potrebe i prava više uvažavaju u obitelji nego u školi. Najprihvatljiviji načini kažnjavanja prema mišljenju djece su vikanje, držanje bukvice, zadavanje dodatnih obveza i zabrane raznih stvari.

2. METODOLOGIJA

2.1. Cilj

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi informiranost učenika o dječjim pravima i ispitati njihove stavove i mišljenja o poštovanju i stanju dječjih prava u njihovom okruženju. Jedan od ciljeva bio je i ispitati stavove učenika o participativnim pravima i načinu kažnjavanja u svojim obiteljima.

Također, jedan od ciljeva bio je utvrditi postoje li razlike u odgovorima kod dječaka i djevojčica te učenika čija se škola nalazi na selu i u gradu.

2.2. Problemi

Shodno navedenim ciljevima definirani su sljedeći problemi:

1. Utvrditi upoznatost učenika o pravima djeteta.
2. Utvrditi jesu li odgovori različiti kod dječaka i djevojčica o upoznati s dječjim pravima.
3. Ispitati stavove učenika o potrebi postojanja prava djeteta.
4. Utvrditi jesu li odgovori različiti kod dječaka i djevojčica o potrebi postojanja prava djeteta.
5. Ispitati mišljenje učenika o izvorima informiranja učenika o pravima djeteta.
6. Utvrditi smatraju li učenici, koji su čuli o pravima u školi, da su primarno učitelji ti koji im trebaju reći koja prava imaju.
7. Ispitati mišljenje učenika o najvažnijim dječjim pravima.
8. Ispitati mišljenje učenika o dječjim pravima koja se najviše krše.
9. Ispitati stavove učenika, koji su naveli pravo na zaštitu od zlostavljanja kao pravo koje se najviše krši, o participativnim pravima u njihovim obiteljima.
10. Ispitati stavove učenika o participativnim pravima u njihovim obiteljima.
11. Utvrditi jesu li odgovori različiti kod dječaka i djevojčica o participativnim pravima u njihovim obiteljima.
12. Ispitati stavove učenika o kažnjavanju u njihovim obiteljima.

13. Utvrditi jesu li odgovori različiti kod učenika, čija škola se nalazi na selu i u gradu, o kažnjavanju u njihovim obiteljima.
14. Ispitati mišljenje učenika o poboljšanju dječjih prava u njihovom okruženju.

2.3. Hipoteze

Na temelju navedenih problema definirane su nulte hipoteze istraživanja:

1. Učenici nisu upoznati s pravima djeteta.
2. Nisu različiti odgovori kod dječaka i djevojčica o upoznatosti s dječjim pravima.
3. Učenici nemaju stav o potrebi postojanja prava djeteta.
4. Nisu različiti odgovori kod dječaka i djevojčica o potrebi postojanja prava djeteta.
5. Učenici nemaju mišljenje o izvorima informiranja o pravima djeteta.
6. Učenici, koji su čuli o pravima u školi, ne smatraju da su primarno učitelji ti koji im trebaju reći koja prava imaju.
7. Učenici nemaju mišljenje o najvažnijim dječjim pravima.
8. Učenici nemaju mišljenje o dječjim pravima koja se najviše krše.
9. Učenici, koji su naveli pravo na zaštitu od zlostavljanja kao pravo koje se najviše krši, nemaju stav o participativnim pravima u njihovim obiteljima.
10. Učenici nemaju stav o participativnim pravima u njihovim obiteljima.
11. Nisu različiti odgovori kod dječaka i djevojčica o participativnim pravima u njihovim obiteljima.
12. Učenici nemaju stav o kažnjavanju u njihovim obiteljima.
13. Nisu različiti odgovori kod učenika, čija škola se nalazi na selu i u gradu, o kažnjavanju u njihovim obiteljima.
14. Učenici nemaju mišljenje o poboljšanju dječjih prava u njihovom okruženju.

2.4. Uzorak

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku (Cohen, Manion i Morrison, 2007). Uzorak (161 ispitanik) su činili učenici trećih i četvrtih razreda Osnovne škole

„Vladimir Nazor“, Sveti Ilija i učenici trećih i četvrtih razreda IV. Osnovne škole Varaždin. Uzorak je činilo 89 djevojčica i 72 dječaka.

S obzirom na razred (dob), sudjelovalo je 79 učenika trećih razreda (od devet do deset godina) i 82 učenika četvrtih razreda (od deset do jedanaest godina). S obzirom na mjesto škole, od 62 ispitanika škola se nalazi na selu dok od 99 ispitanika škola se nalazi u gradu.

2.5. Instrument

Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je upitnik (vidjeti Prilog). Instrument kojim je istraživanje provedeno bio je u obliku anonimnog anketnog upitnika, a sastojao se od pitanja zatvorenog tipa (petnaest pitanja), kombiniranog tipa (jedno pitanje) i otvorenog tipa (četiri pitanja) (Mužić, 1999).

Instrument (anketni upitnik) se sastoji od 3 dijela: socio-demografsko obilježje ispitanika, dio o upoznatosti, informiranosti i mišljenju o dječjim pravima i dio o stavovima o participativnim pravima u obitelji.

Socio-demografsko obilježje ispitanika se sastojalo od četiri pitanja. Spol (muški, ženski), razred (3., 4.), gdje se nalazi škola (na selu, u gradu) se zaokruživao, dok se na pitanje o tome koliko imaju godina trebala upisati godina života.

Dio o upoznatosti, informiranosti i mišljenju o dječjim pravima sastojao se od deset pitanja. Prvih šest pitanja je zatvorenog tipa (od njih šest jedno je kombiniranog tipa, gdje su trebali dopisati tko treba djeci reći koja prava imaju, u slučaju da su zaokružili taj odgovor). Četiri pitanja je otvorenog tipa gdje su ispitanici trebali napisati koja prava djeteta poznaju, koja su za djecu najvažnije, koja se najviše krše te što bi učinili da se poboljša stanje dječjih prava u njihovom okružju.

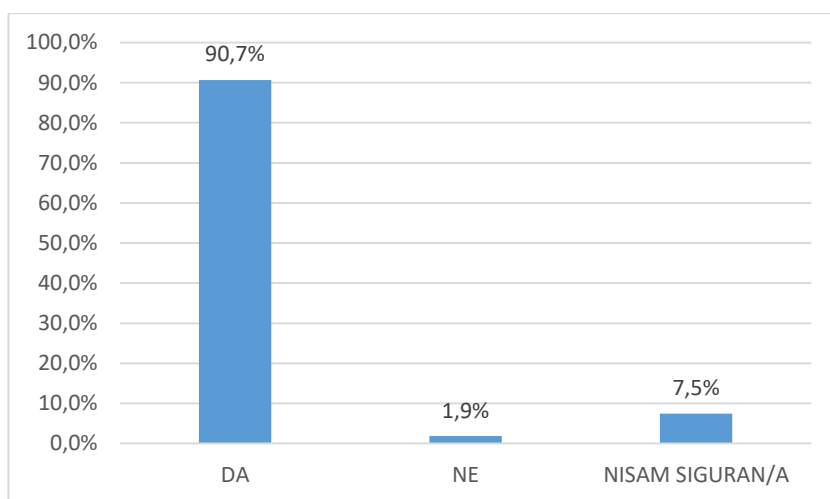
Treći dio se sastojao od šest pitanja zatvorenog tipa o njihovim stavovima o participativnim pravima u svojoj obitelji. Na pitanja su zaokružili da ili ne, ovisno o tome što oni smatraju mogu li sami odlučivati što će obući, s kim će se družiti i s kojim aktivnostima će se baviti te o prihvatljivom odnosu roditelja prema njima.

2.6. Postupak istraživanja

Učenici su ispunjavali upitnik u svojim školama u mjesecu ožujku 2017. godine. Anketiranje je provedeno u suradnji s ravnateljicama škola kojima je bila priložena potvrda fakulteta i s učiteljima koji su prikupili potpisane suglasnosti roditelja. Prije početka ispunjavanja upitnika, prikupljene su potpisane suglasnosti roditelja koje su učitelji prikupili te su date upute za ispunjavanje upitnika. Anketiranja su bila u potpunosti dobrovoljna i anonimna te u skladu s *Etičkim kodeksom istraživanja s djecom* (Ajduković i Kolesarić, 2003).

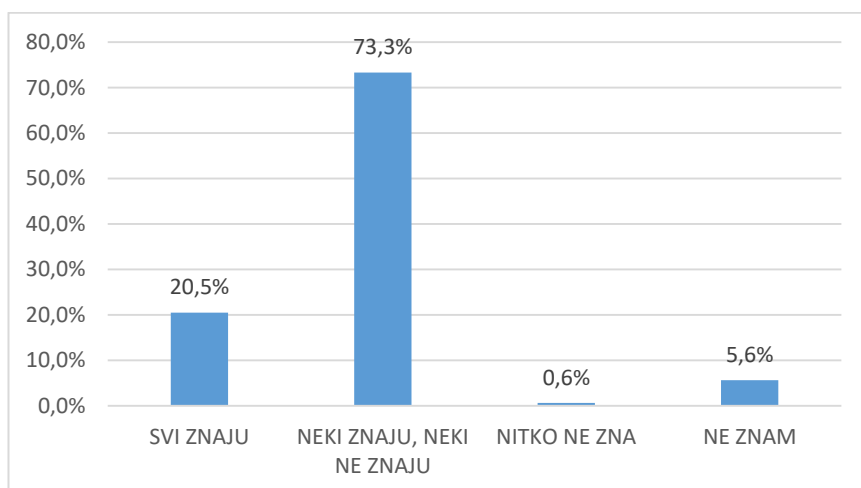
3. REZULTATI

Iz Grafikona 1 iščitavamo jesu li ispitanici čuli nešto o pravima djeteta, gdje na cijelom uzorku vidimo da je 146 ispitanika (90,7%) čulo nešto o pravima djeteta, 3 (1,9%) ispitanika nije čulo o pravima djeteta, a 12 (7,5%) ispitanika nije sigurno. Time se odbacuje **Hipoteza 1** jer učenici jesu upoznati s pravima djeteta.

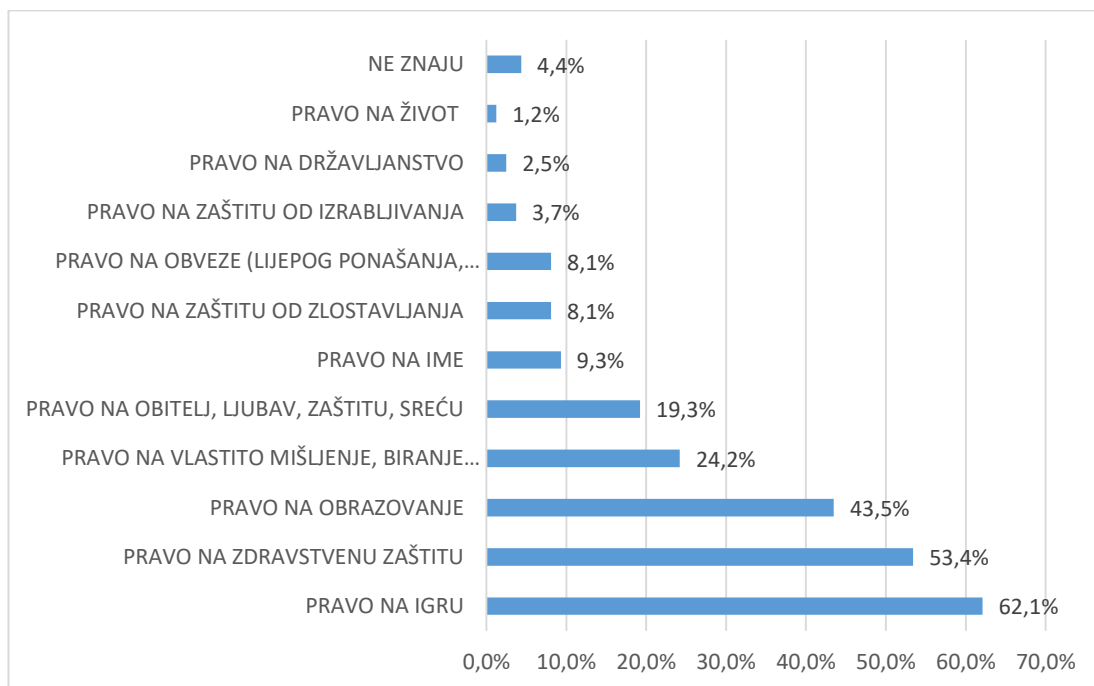
Grafikon 1: Upoznatost o pravima djeteta

U Grafikonu 2 prikazano je da na cijelom uzorku ispitanika 33 ispitanika (20,5%) smatra kako sva djeca znaju koja prava imaju, 118 njih (73,3%) smatra da neki znaju, a neki ne znaju, samo 1 (0,6%) smatra kako nitko ne zna, a 9 (5,6%) ih ne zna.

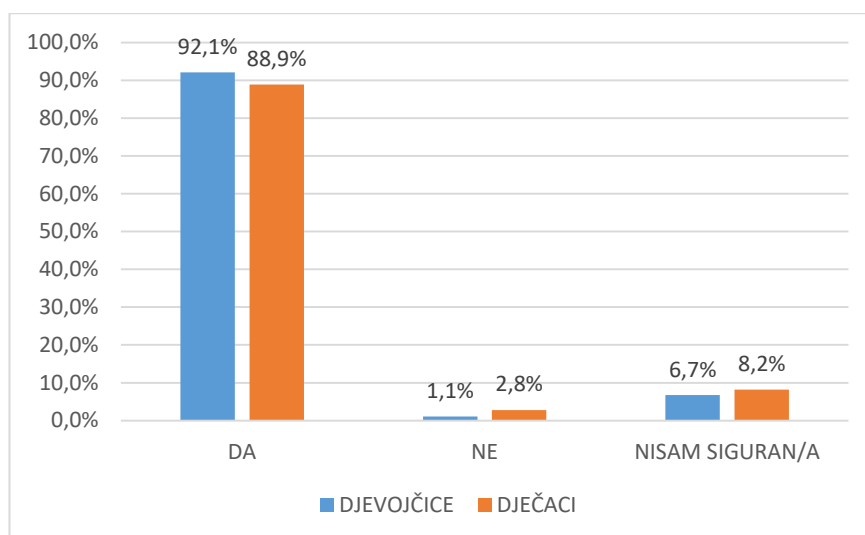
Grafikon 2: Mišljenje ispitanika o upoznatosti djece o pravima djeteta

Ispitanici navode cijeli niz različitih prava, a za potrebe istraživanja prava su grupirana u nekoliko skupina (pravo na igru, pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na obrazovanje, pravo na vlastito mišljenje, odluke, biranje prijatelja, izražavanje želja, zatim pravo na obitelj, ljubav, sreću, zaštitu, nadalje pravo na ime, pravo na zaštitu od zlostavljanja, pravo na obveze, pravo na zaštitu od izrabljivanja, pravo na državljanstvo i pravo na život). Prema Grafikonu 3 vidimo da su prava djeteta koja ispitanici najčešće navode pravo na igru (100 ispitanika, 62,1%), pravo na zdravstvenu zaštitu (86 ispitanika, 53,4%), pravo na obrazovanje (70 ispitanika, 43,5%), pravo na vlastito mišljenje i odluke, biranje prijatelja, izražavanje želja (39 ispitanika, 24,2%), pravo na obitelj, ljubav, sreću, zaštitu (31 ispitanika, 19,3%), pravo na ime (15 ispitanika, 9,3%), pravo na zaštitu od zlostavljanja (13 ispitanika, 8,1%), pravo na obveze (lijepog ponašanja, slušanja odraslih i ispunjavanje obveza vezanih uz školu) (13 ispitanika, 8,1 %), pravo na zaštitu od izrabljivanja (6 ispitanika, 3,7%), pravo na državljanstvo (4 ispitanika, 2,5%) i pravo na život (2 ispitanika, 1,2%), dok ih 7 ispitanika (4,4%) ne zna navesti ni jedno pravo djeteta.

Grafikon 3: Prava djeteta koja ispitanici poznaju

Nadovezavši se na Grafikon 1, od svih ispitanika njih 89 čine djevojčice, a 72 dječaka. Od svih djevojčica 82 ih je (92,1%) odgovorilo da je čulo nešto o pravima djeteta, njih samo 1 (1,1%) da nije čula, a 6 (6,7%) ih nije sigurno. Dok je kod dječaka njih 64 (88,9%) čulo nešto o pravima djeteta, 2 (2,8%) ih nije čulo dok ih 6 (8,2%) nije sigurno (Grafikon 4).

Grafikon 4: Upoznatost s pravima djeteta

Prava djeteta koja djevojčice najčešće navode su pravo na igru (64 ispitanika, 72%), pravo na zdravstvenu zaštitu (58 ispitanika, 65,2%), pravo na obrazovanje (39 ispitanika, 43,8%), pravo na obitelj, ljubav, sreću, zaštitu (18 ispitanika, 20,2%), pravo na ime (10 ispitanika, 11,2%), pravo na obveze (lijepog ponašanja, slušanja odraslih i ispunjavanje obveza vezanih uz školu) (10 ispitanika, 11,2 %), pravo na vlastito mišljenje i odluke, biranje prijatelja, izražavanje želja (9 ispitanika, 10,1%), pravo na zaštitu od zlostavljanja (7 ispitanika, 7,9%), pravo na državljanstvo (3 ispitanika, 3,4%), pravo na zaštitu od izrabljivanja (2 ispitanika, 2,2%) i pravo na život (1 ispitanika, 1,1%), dok ih 2 ispitanika (2,2%) ne zna navesti ni jedno pravo djeteta.

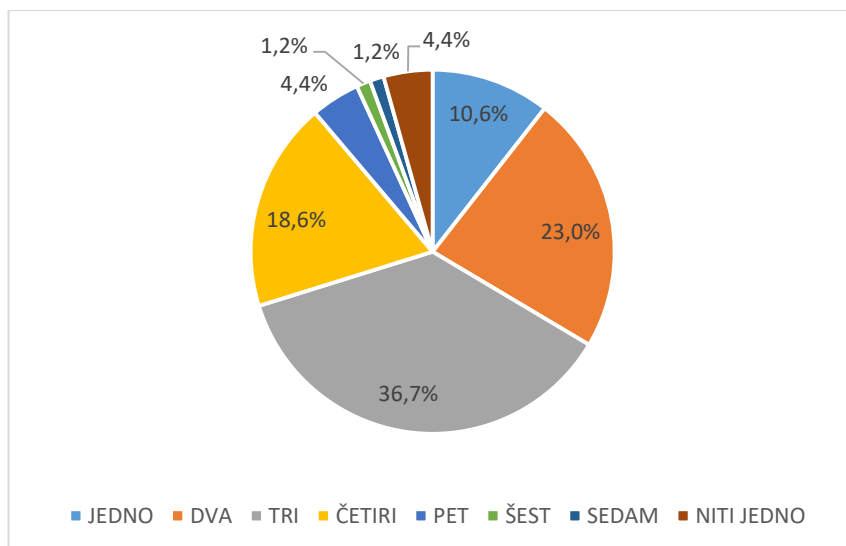
Dječaci najčešće navode pravo na igru (36 ispitanika, 50%), pravo na obrazovanje (31 ispitanika, 43,1%), pravo na zdravstvenu zaštitu (28 ispitanika, 38,9%), pravo na vlastito mišljenje i odluke, biranje prijatelja, izražavanje želja (25 ispitanika, 34,7%), pravo na obitelj, ljubav, sreću, zaštitu (8 ispitanika, 11,1%), pravo na zaštitu od zlostavljanja (6 ispitanika, 8,3%), pravo na ime (5 ispitanika, 6,9%), pravo na zaštitu

od izrabljivanja (4 ispitanika, 5,5%), pravo na obveze (lijepog ponašanja, slušanja odraslih i ispunjavanje obveza vezanih uz školu) (3 ispitanika, 4,2 %), pravo na državljanstvo (1 ispitanika, 1,4%) i pravo na život (1 ispitanika, 1,4%), dok ih 5 ispitanika (6,9%) ne zna navesti ni jedno pravo djeteta. Postoji statistički značajna razlika između odgovora dječaka i djevojčice, stoga se odbacuje se **Hipoteza 2** (kritična vrijednost od 18,31 - budući da je izračunati hi-kvadrat veći, odbacuje se hipoteza) (Tablica 1).

Tablica 1: Rezultat – prava koja ispitanici najčešće navode

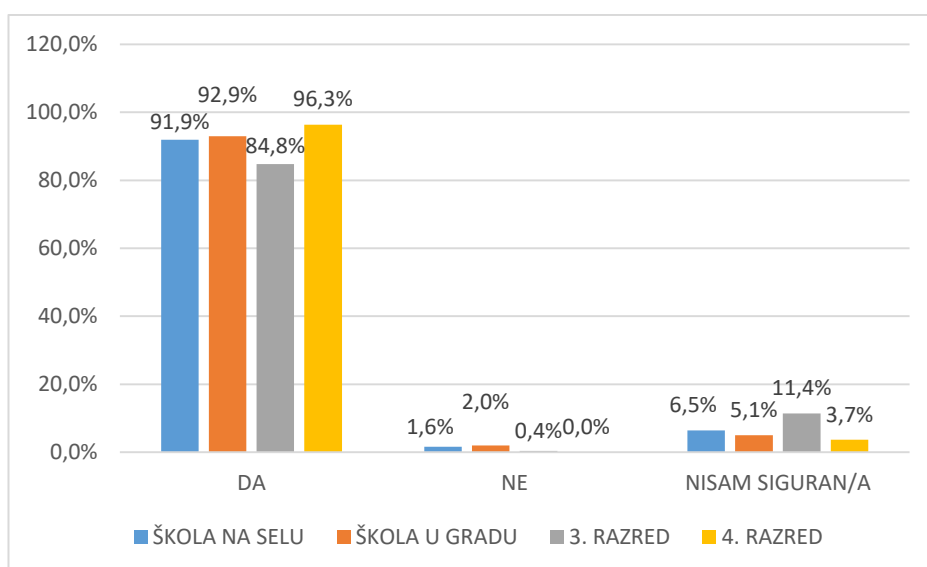
PRAVA KOJA SE NAJČEŠĆE NAVODE	DJEČACI	DJEVOJČICE	UKUPNO
Pravo na igru	36	64	100
Pravo na zdravstvenu zaštitu	28	58	86
Pravo na obrazovanje	31	39	70
Pravo na obitelj, ljubav, sreću, zaštitu	8	18	26
Pravo na obveze	3	10	13
Pravo na vlastito mišljenje i odluke, ..	25	10	35
Pravo na zaštitu od zlostavljanja	6	7	13
Pravo na državljanstvo	1	3	4
Pravo na ime	5	10	15
Pravo na zaštitu od izrabljivanja	4	2	6
Pravo na život	1	1	2
Ne znaju	5	2	7
UKUPNO	153	224	377
REZULTAT			
HI KVADRAT	25,16513		
KRITIČNA VRIJEDNOST	18,31		
ZAKLJUČAK	Postoji statistički značajna razlika		

Promotrimo li Grafikon 5 vidjet ćemo koliko prava svi ispitanici navode. Njih 59 (36,7%) navodi tri prava, 37 ispitanika (23,0%) navodi dva prava, 30 ih (18,6%) navodi četiri prava, 17 ispitanika (10,6%) navodi jedno pravo, njih 7 navodi (4,4%) pet prava, dok šest prava navodi 2 ispitanika (2,2%) jednako kao i sedam prava (2 ispitanika, 2,2%), a 7 ih ne zna ni jedno navesti (4,4%). Najčešće ispitanici navode tri prava, odnosno 2,91 prava u prosjeku.

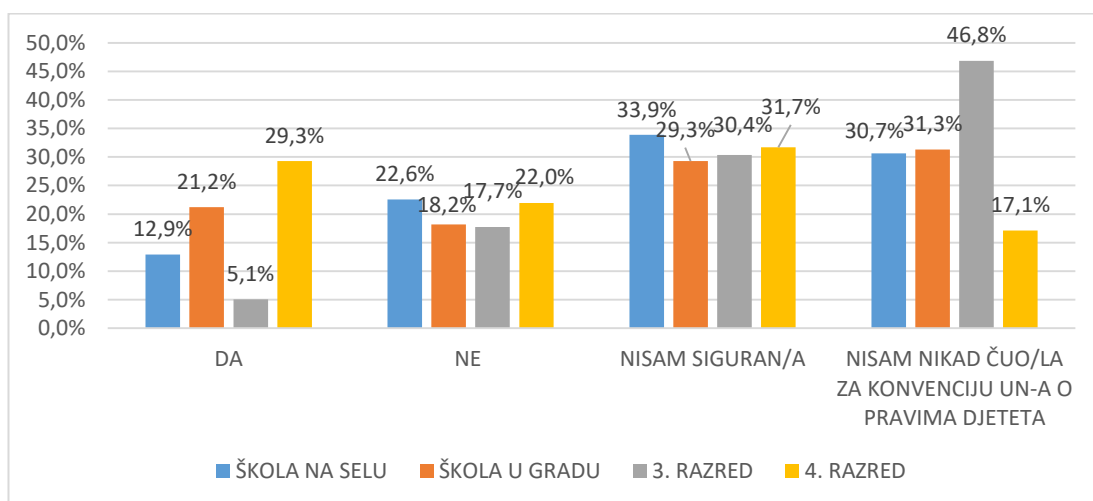
Grafikon 5: Broj dječjih prava koja ispitanici navode

Mišljenje ispitanika čija škola se nalazi na selu (ukupno 62 ispitanika) njih 57 (91,9%) je čulo nešto o pravima djeteta, 1 (1,6%) nije čulo o pravima djeteta, a 4 ispitanika (6,5%) nije sigurno jesu li čuli nešto o pravima djeteta. Kada su u pitanju ispitanici kojima se škola nalazi u gradu (ukupno 99 ispitanika), njih 92 (92,9%) potvrdno odgovara na pitanja, da su čuli nešto o pravima djeteta, 2 ispitanika (2,0%) nije čulo dok 5 (5,1%) nije sigurno. Kod učenika 3. razreda (79 ispitanika) vidimo da je njih 67 (84,8%) čulo nešto o pravima djeteta, 3 (0,4%) nije čulo, a 9 (11,4%) nije sigurno. Kada su u pitanju 4. razredi (82 ispitanika) njih je 79 (96,3%) čulo nešto o pravima djeteta dok samo 3 (3,7%) nije sigurno (Grafikon 6).

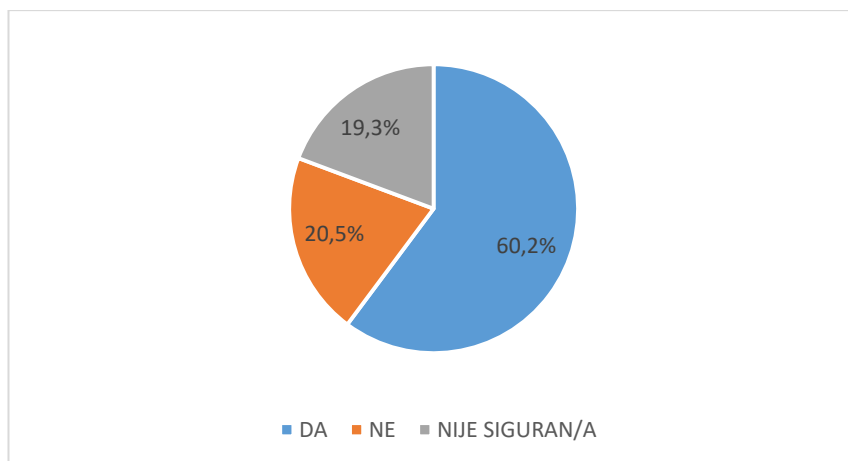
Grafikon 6: Upoznatost o pravima djeteta

Upoznatost s Konvencijom UN-a o pravima djeteta prikazano je u Grafikonu 7. Kod ispitanika kojima se škola nalazi na selu njih 8 (12,9%) je upoznato s Konvencijom UN-a o pravima djeteta, njih 14 (22,6%) nije upoznato, 21 njih (33,9%) nije sigurno, a 19 (30,7%) ih nije nikad čulo za Konvenciju. Dok su ispitanici kojima se škola nalazi u gradu, njih 21 (21,2%) tvrdi kako je upoznato s Konvencijom, 18 ispitanika (18,2%) nije upoznato, 29 njih (29,3%) nije sigurno, a 31 (31,3%) ih nije nikad čulo za Konvenciju. Kod ispitanika 3. razreda njih 4 (5,1%) je upoznato, 14 (17,7%) ih nije upoznato, 24 ispitanika (30,4%) nije sigurno, a 37 njih (46,8%) nije nikad čulo za Konvenciju. Dok je kod 4. razreda njih 24 (29,3%) odgovorilo da je upoznato s Konvencijom, 18 (22,0%) nije upoznato, 26 ispitanika (31,7%) nije sigurno, a 14 (17,1%) ih nije nikad čulo za Konvenciju.

Grafikon 7: Upoznatost s Konvencijom UN-a o pravima djeteta

Prema Grafikonu 8 vidimo da od svih ispitanika, njih 97 (60,2%) smatraju potrebnim postojanje posebnih prava za djecu, 33 (20,5%) da ne smatraju potrebnim, a 31 (19,3%) nije sigurno. Time se odbacuje **Hipoteza 3.**

Grafikon 8: Postojanje posebnih prava za djecu

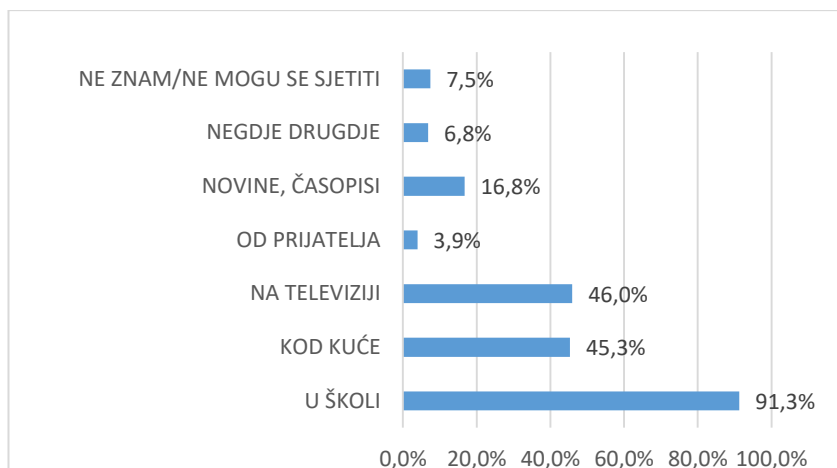
Od djevojčica, 55 ih (61,8%) smatra da djeca trebaju posebna prava, njih 19 (21,4%) smatra da ne trebaju dok ih 15 (16,9%) nije sigurno trebaju li djeca imati posebna prava. Kod dječaka, 42 (58,3%) ih smatra da trebaju djeca posebna prava, njih 14 (19,4%) da ne trebaju, a nije ih sigurno 16 (22,2%). U Tablici 1 je prikazano koja su to prava najčešće navodili dječaci, a koja djevojčice.

Prihvaća se **Hipoteza 4** jer ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima kod djevojčica i dječaka (kritična vrijednost od 5,99 - budući da je izračunati hi-kvadrat manji, prihvaća se hipoteza) (Tablica 2).

Tablica 2: Rezultat – potreba posebnih prava za djecu

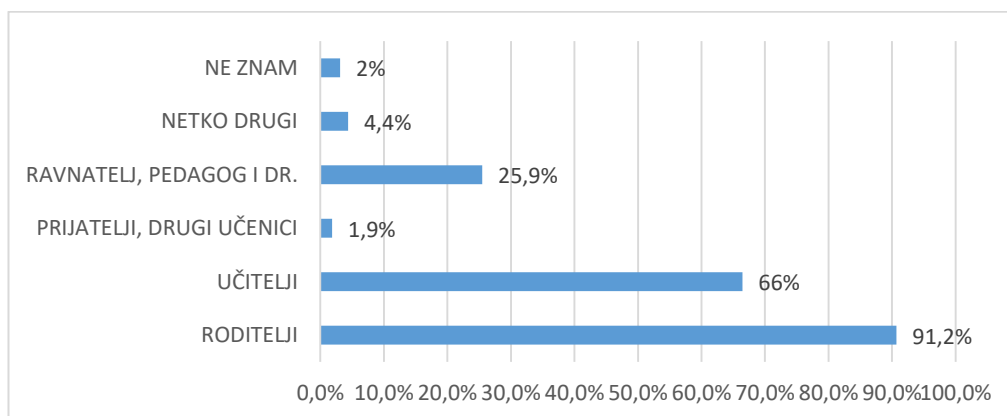
TREBAJU LI DJECA POSEBNA PRAVA	DJEČACI	DJEVOJČICE	UKUPNO
Da	42	55	97
Ne	14	19	33
Nije siguran/a	16	15	31
UKUPNO	72	89	161
REZULTAT			
HI KVADRAT	0,745381		
KRITIČNA VRIJEDNOST	5,99		
ZAKLJUČAK	Ne postoji statistički značajna razlika		

Grafikonom 9 iščitavamo da od svih ispitanika najviše su čuli o pravima djeteta u školi i to njih 147 (91,3%), potom na televiziji 74 (46,0%), zatim kod kuće 73 (45,3%), 27 (16,8%) ih je čulo u novinama i časopisima, njih 16 (3,9%) od prijatelja, 12 (7,5%) ih se nije moglo sjetiti gdje su čuli, a da su negdje druge čuli je odgovorilo 11 ispitanika (6,8%) čime se odbacuje **Hipoteza 5**.

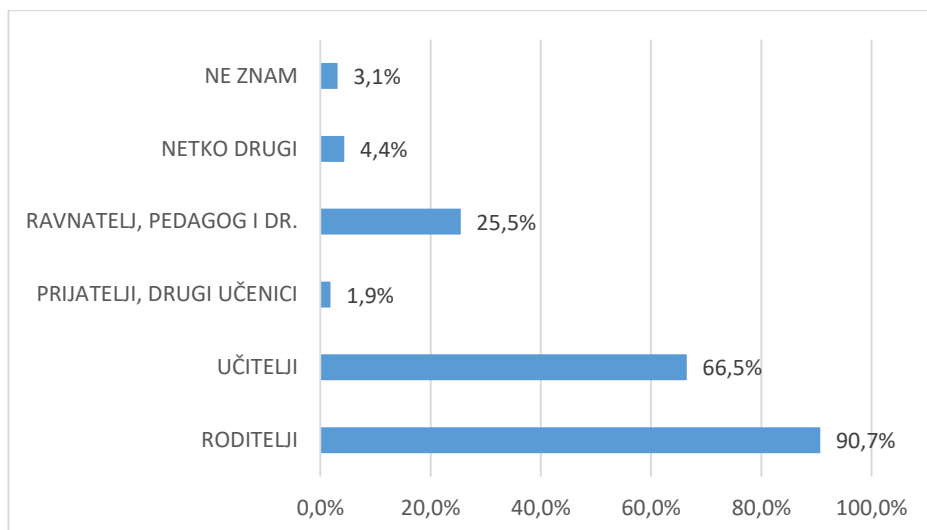
Grafikon 9: Izvori informiranosti o pravima djeteta

Od 147 ispitanika, koji su čuli o pravima djeteta u školi o tome tko treba djeci reći koja prava imaju, njih 134 (91,2%) smatra kako su to roditelji ti koji im trebaju reći koja prava imaju, zatim su to učitelji za koje to smatra 97 ispitanika (66%), potom 38 (25,9%) želi da su to ravnatelj, pedagog i dr., njih 7 (4,4%) misli da to treba netko drugi učiniti, a 3 (2%) ih ne zna dok njih 3 (1,9%) smatra prijatelje i druge učenike (Grafikon 12). Time se prihvaća **Hipoteza 6** jer učenici koji su čuli o pravima u školi ne smatraju da su primarno učitelji ti koji im trebaju reći koja prava imaju. Vidjeti Grafikon 11 za sve ispitanike.

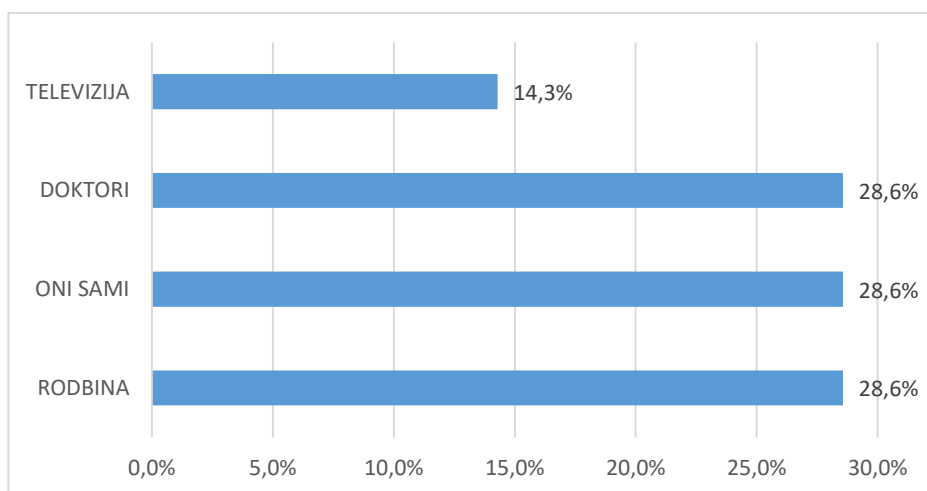
Grafikon 10: Izvori informiranja učenika – mišljenje učenika koji su čuli o pravima u školi

Od svih ispitanika o tome tko treba djeci reći koja prava imaju, njih 146 (90,7%) smatra kako su to roditelji ti koji im trebaju reći koja prava imaju, zatim su to učitelji za koje to smatra 107 ispitanika (66,5%), potom 41 (25,5%) želi da su to ravnatelj, pedagog i dr., njih 7 (4,4%) misli da to treba netko drugi učiniti, a 5 (3,1%) ih ne zna dok njih 3 (1,9%) smatra prijatelje i druge učenike (Grafikon 11).

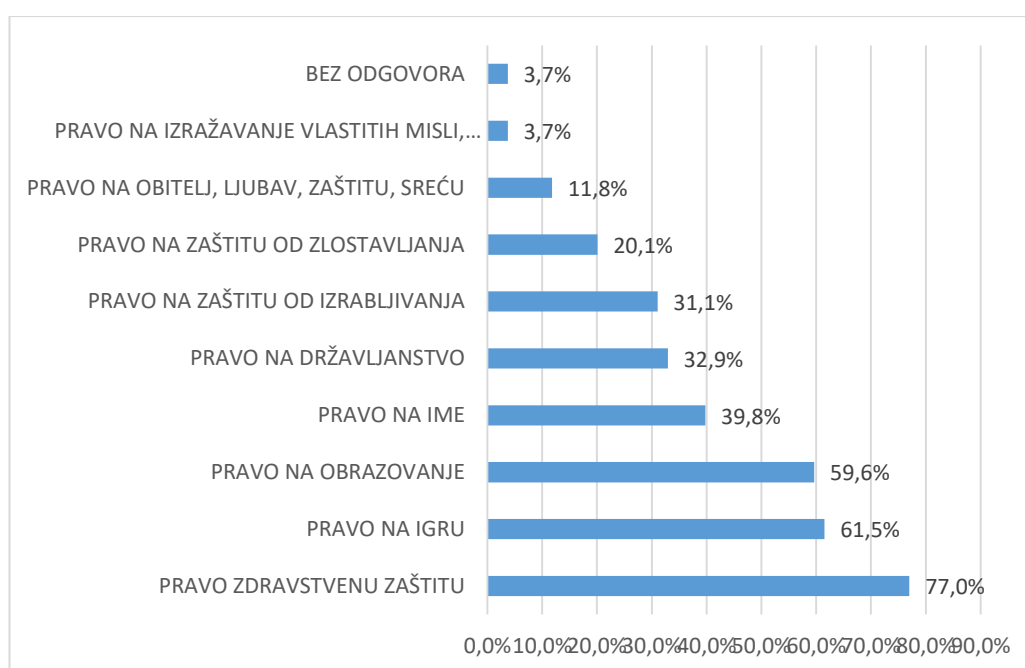
Grafikon 11: Izvori informiranja učenika o pravima djeteta

Na Grafikonu 12 je prikazano kako od 7 ispitanika (4,4%) koji smatraju da netko drugi treba reći djeci koja prava imaju, ispitanici navode rodbinu (2 ispitanika (28,6%)), sebe same (2 ispitanika (28,6%)), doktore (2 ispitanika (28,6%)) i tv (1 ispitanik (14,3%)).

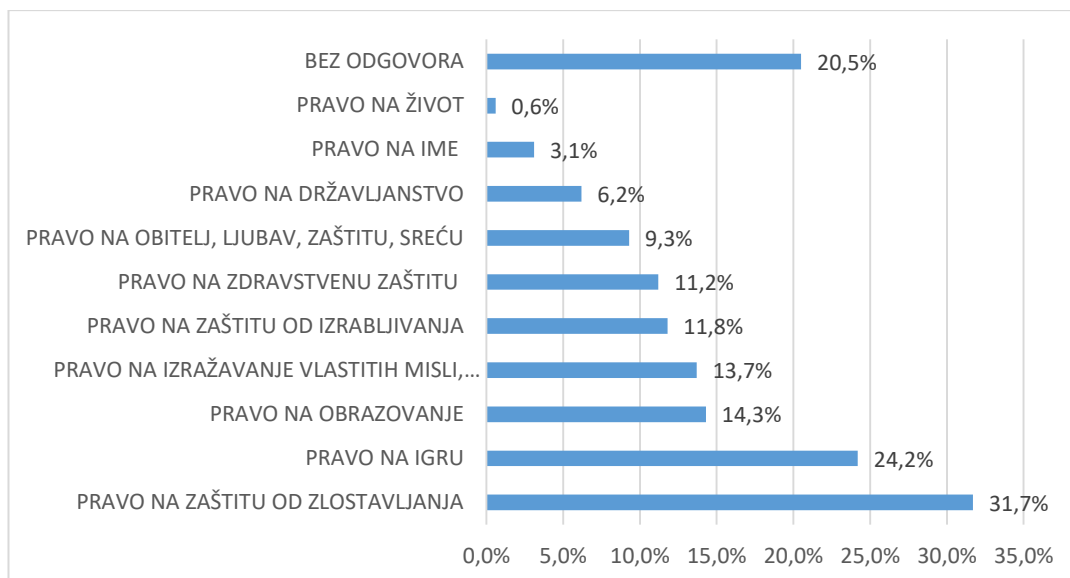
Grafikon 12: Izvori informiranja od dječjim pravima – ostali odgovori (odgovori „netko drugi“)

Iz Grafikona 13 iščitavamo koja su prava djeteta za djecu prema ispitanicima najvažnija. Od svih ispitanika njih 124 (77,0%) smatra da je za djecu najvažnije pravo na zdravstvenu zaštitu, 99 ih (61,5%) je napisalo da je to pravo na igru, zatim 96 njih (59,6%) smatra pravo na obrazovanje, 64 ispitanika (39,8%) je napisalo pravo na ime, zatim ih je 53 (32,9%) navelo pravo na državljanstvo, pravo na zaštitu od izrabljivanja ih smatra 50 (31,1%), pravo na zaštitu od zlostavljanja njih 42 (20,1%), 19 ih (11,8%) je također navelo pravo na obitelj, a pravo na izražavanje vlastitih misli, odluke, biranje prijatelja i izražavanje želja njih 6 (3,7%) dok ih 6 (3,7%) nije odgovorilo. Time se odbacuje **Hipoteza 7**.

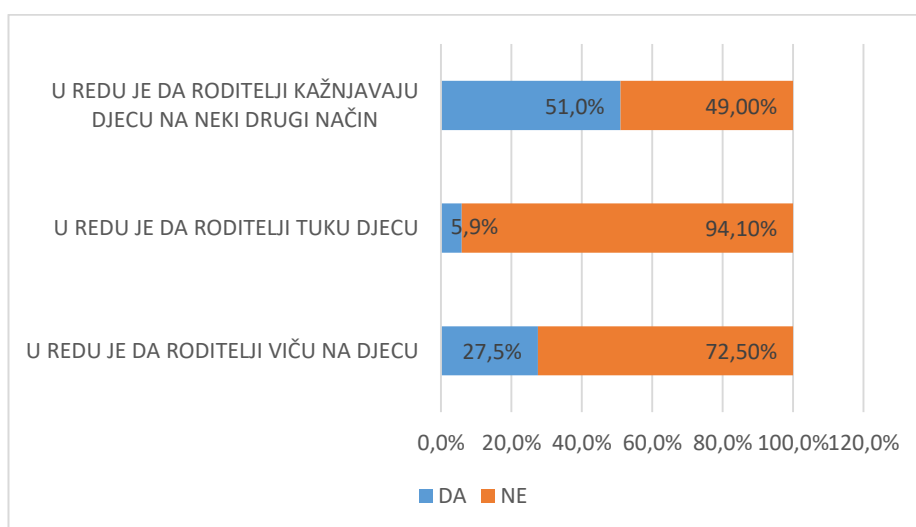
Grafikon 13: Najvažnija prava djeteta prema ispitanicima

Prema Grafikonu 14 vidimo koja su prava djeteta svi ispitanici naveli da se najviše krše. Iz grafikona slijedi da je njih 51 (31,7%) navelo da je to pravo na zaštitu od zlostavljanja, 39 ih (24,2%) je navelo pravo na igru, 23 (14,3%) pravo na obrazovanje, 22 (13,7%) pravo na izražavanje vlastitih misli, odluke, biranje prijatelja, izražavanje želja, njih 19 (11,8%) smatra kako je to pravo na zaštitu od izrabljivanja, 18 (11,2%) pravo na zdravstvenu zaštitu, 15 (9,3%) pravo na obitelj, ljubav, zaštitu, sreću, 10 ih (6,2%) smatra pravo na državljanstvo, 5 (3,1%) pravo na ime, a 1 (0,6%) smatra kako se pravo na život krši. Odgovor na ovo pitanje nema 33 ispitanika (20,5%). Odbacuje se **Hipoteza 8**.

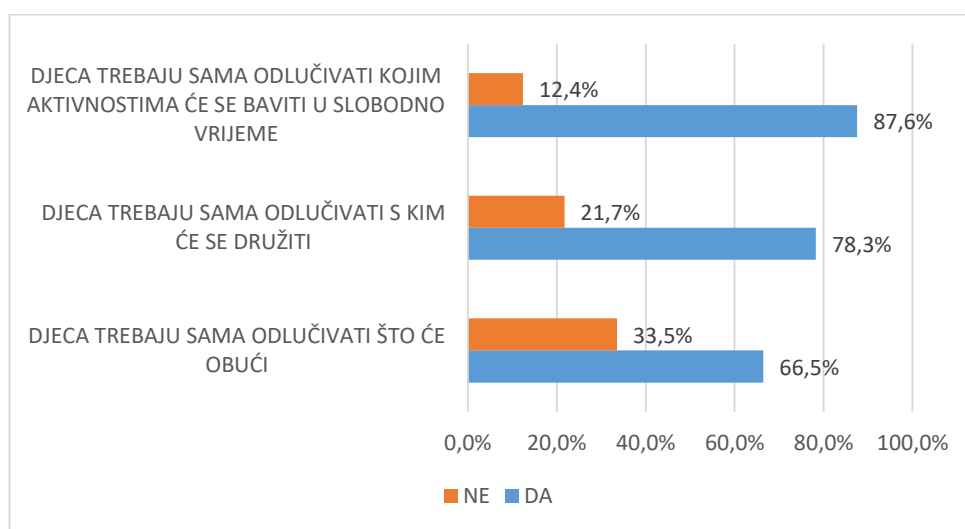
Grafikon 14: Prava djeteta koja se krše prema mišljenju ispitanika

Grafikonom 15 se prikazuje koliko je ispitanika (ukupno 51 ispitanik), koji smatraju da se pravo na zaštitu od zlostavljanja najviše krši, potvrdno odgovorilo kako je u redu vikati na djecu, fizički ih kažnjavati i kažnjavati na neki drugi način. Da je u redu vikati na djecu smatra 14 ispitanika (27,5%), fizički kažnjavati 3 (5,9%) te ih 26 (51%) smatra kako je u redu kažnjavati djecu na neki drugi način. Ovime odbacujemo **Hipotezu 9** jer učenici, koji su naveli pravo na zaštitu o zlostavljanja kao pravo koje se najviše krši, imaju stav o participativnim pravima u svojim obiteljima.

Grafikon 15: Participativna prava u obitelji – učenici koji su naveli pravo na zaštitu o zlostavljanja kao pravo koje se najviše krši

Od svih ispitanika 107 njih (66,5%) smatra kako djeca sama trebaju odlučiti što će obući dok ih 54 (33,5%) smatra kako ne trebaju. S kim će se družiti njih 126 (78,3%) smatra da trebaju sami odlučiti, a 35 (21,7%) njih kako to ne trebaju sami odlučiti. Kojim aktivnostima će se baviti u slobodno vrijeme 141 (87,6%) ispitanika smatra da to trebaju djeca sama odlučiti, a 20 (12,4%) ih smatra da to ne trebaju djeca sama odlučiti (Grafikon 16) čime se odbacuje **Hipoteza 10**.

Grafikon 16: Uvažavanje participativnih prava u obiteljima ispitanika

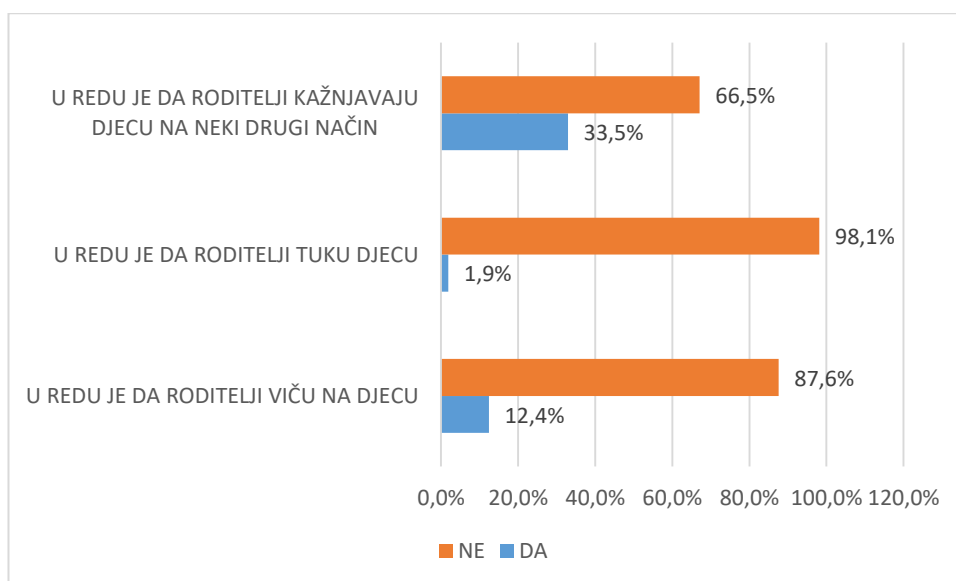
Ispitanici muškog spola smatraju da djeca sama trebaju odlučivati što će obući (47 ispitanika, 65,3%), a kako ne treba smatra njih 34,7% (25 ispitanika). Da djeca trebaju sama odlučivati s kim će se družiti smatra 56 ispitanika (77,8%), a kako ti nije u redu smatra 22,2% (16 ispitanika). Njih 59 (82%) smatra da djeca trebaju sama odlučivati kojim aktivnostima će se baviti u slobodno vrijeme, a 13 (18,1%) ih smatra kako ne trebaju djeca sam o tome odlučiti. Nadalje, ženski ispitanici smatraju da djeca trebaju sama odlučiti što će obući u 67,4% (60 ispitanika), 29 ih smatra da to nije u redu (32,6%). Da djeca trebaju sama odlučivati s kim će se družiti smatra 78,7% (70 ispitanika), a da to nije u redu smatra 21,3% (19 ispitanika). Njih čak 92,1% smatra da djeca trebaju sama odlučivati svoje aktivnosti (82 ispitanika), a samo 7 (7,9%) misli da ne trebaju djeca sama o tome odlučivati.

Pokazalo se da ne postoji statistički značajna razlika između dječaka i djevojčica o njihovom stavu o participativnim pravima u njihovim obiteljima, čime se prihvaća **Hipoteza 11** (kritična vrijednost od 5,99 - budući da je izračunati hi-kvadrat manji, prihvaća se hipoteza) (Tablica 3).

Tablica 3: Rezultat – stav o participativnim pravima

PARTICIPATIVNA PRAVA	DJEČACI	DJEVOJČICE	UKUPNO
Što će obući	47	60	107
S kim će se družiti	56	70	126
Kojim aktivnostima će se baviti	59	82	141
UKUPNO	162	212	374
REZULTAT			
HI KVADRAT	0,20596		
KRITIČNA VRIJEDNOST	5,99		
ZAKLJUČAK	Ne postoji statistički značajna razlika		

Grafikon 17 prikazuje kako kod svih ispitanika njih 20 (12,4%) smatra da je u redu da roditelji viču na djecu, a 141 ispitanik (87,6%) smatra da to nije u redu. Nadalje, 3 ispitanika (1,9%) smatra kako je u redu da roditelji fizički kažnjavaju djecu, dok ih 158 (98,1%) smatra da to nije u redu. Da roditelji kažnjavaju djecu na neki drugi način smatra kako je u redu njih 54 (33,5%), međutim 107 (66,5%) ih to ne smatra. Time se odbacuje **Hipoteza 12**.

Grafikon 17: Kažnjavanje djece u obitelji

Četiri ispitanika čija škola se nalazi na selu je odgovorilo da je u redu što roditelji viču na djecu (6,5%), a to čini 29% svih odgovora na 18. pitanje u upitniku. Preostalih 71% odgovora čine ispitanici čija škola se nalazi u gradu (16 ispitanika, 16,2%). Kako je u redu da roditelji fizički kažnjavaju djecu misli 3 ispitanika (4,8%), a svim trima ispitanicima škola se nalazi na selu. To čini 100% svih odgovora na 19.

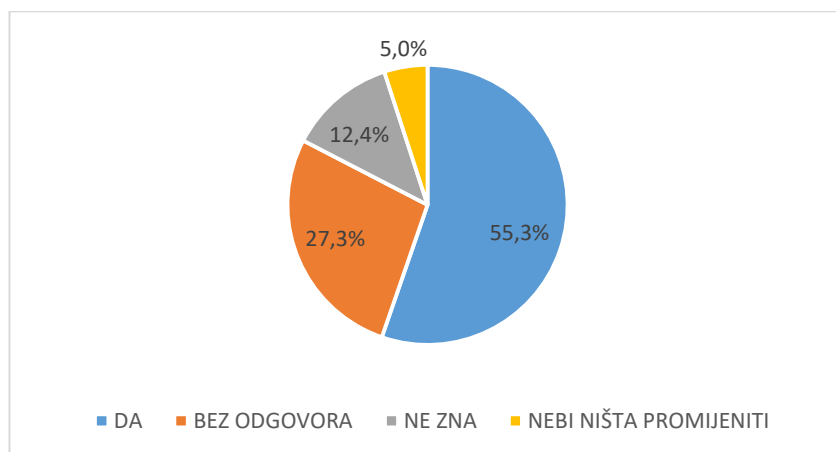
pitanje u anketi. Ispitanici kojima se škola nalazi u gradu čine 0% (ni jedan ispitanik nije odgovorio potvrdno na 19. pitanje). Od svih koji smatraju da je u redu da roditelji kažnjavaju djecu na neki drugi način, njih 52 % čine ispitanici čija škola se nalazi na selu (22 učenika, 35,5%), a 48% ispitanici čija škola se nalazi u gradu (32 ispitanika, 32,3%).

Odbacuje se **Hipoteza 13** jer postoji statistički značajna razlika između odgovora učenika čija škola se nalazi na selu i učenika čija škola se nalazi u gradu (kritična vrijednost od 5,99 - budući da je izračunati hi-kvadrat veći, odbacuje se hipoteza) (Tablica 4).

Tablica 4: Rezultat – kažnjavanje u obitelji

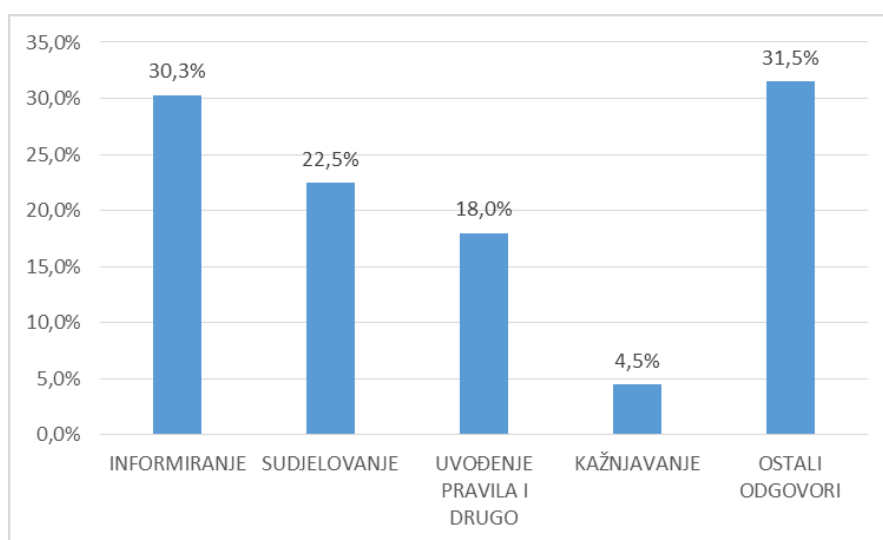
KAŽNJAVANJE	SELO	GRAD	UKUPNO
U redu je vikati na djecu.	4	16	20
U redu je tući djecu.	3	0	3
U redu je kažnjavati djecu na i	22	32	54
UKUPNO	29	48	77
REZULTAT			
HI KVADRAT	7,84095		
KRITIČNA VRIJEDNOST	5,99		
ZAKLJUČAK	Postoji statistički značajna razlika		

Iz Grafikona 18 vidimo da od svih ispitanih njih 89 (55,3%) bi učinilo nešto da se poboljša stanje dječjih prava u svom okruženju, 44 ih (27,3%) nije odgovorilo, 20 ih (12,4%) ih ne zna, a njih 8 (5,0%) ih smatra kako ne bi ništa promijenilo jer su zadovoljni kakvo je stanje sada u njihovom okruženju. Odbacuje se **Hipoteza 14**.

Grafikon 18: Poboljšanje dječjih prava u okruženju ispitanika

Prema Grafikonu 19 možemo vidjeti što bi učinili ispitanici (njih 89) da se poboljša stanje dječjih prava u njihovom okruženju. Za potrebe istraživanja odgovori su grupirani u skupine: informiranje, sudjelovanje, uvođenje pravila i drugo, kažnjavanje i ostali odgovori. Ispitanici su u najvećoj mjeri smatrali bitnim informiranje i to njih 27 (30,3%), zatim 20 ih (22,5%) bi sudjelovalo u poboljšanju, 16 (18,0%) uvelo pravilo i dr., 4 bi ih (4,5%) kaznilo kršitelje prava, a njih 28 (31,5%) je dalo ostale odgovore. Neki ispitanici su naveli i dvije skupine odgovora. Ostali odgovori ispitanika su se odnosili na to kako bi se oni osjećali kada bi se poštovala prava djeteta.

Grafikon 19: Način poboljšanja dječjih prava u okruženju ispitanika

Ispitanici koji navode skupinu *informiranje* u najvećoj mjeri navode razgovore s drugima, informiranje djece i odraslih, igru, program na televiziji:

Obavijestiti roditelje.

Išao bih od kuće do kuće i govorio o tome.

Učinila bi sve što mogu da druga djeca znaju o tome.

Rekla bih roditeljima da nas zaštite.

Ja bih rekla roditeljima da se brinu za djecu (da se mogu igrati i da budu zdravi).

Napravila bih prezentaciju o pravima djeteta da bi svi razumjeli prava djeteta.

Djecu bih više podsjetila o pravima djeteta.

Ja bih podijelio papire s dječjim pravima svim roditeljima u selu i rekao da ih pažljivo pročitaju.

Razgovarao bih s majkom.

Da roditelji porazgovaraju s djetetom o problemu, a ne da tuku djecu.

Ja bih izmislila neku igru (ili kviz) u kojem bi razgovarali o pravima djeteta, pa bi se djeca bolje informirala o pravima.

Da na televiziji stave program o pravima djeteta, da roditelji poduče svoju djecu o pravima djeteta.

Oni ispitanici koji navode skupinu *sudjelovanje* misle u najvećoj mjeri na pružanje pomoći potrebnima i sudjelovanje u provođenju promjena:

Poklonila bih siromašnjoj djeci neke stvari koje imam, a koje mi ne trebaju.

Pokušao bih pomoći djeci koja nemaju osnovne potrepštine.

Pomogla bih djeci koja imaju problem.

Zatražio bih roditelje da mi pomognu kod pomaganja djeci kojoj je pomoć potrebna.

Ja bih svima pomogao i pokrenuo skupljanje novaca za sirotinju.

Ja bih učinila da svako dijete ima pravo na zdravstvenu zaštitu.

Postao bih političar i tako bi poboljšao stanje.

Prvo bih probala prijatelje iz razreda ispitati o njihovim pravima i onda bi probala istražiti malo drugu djecu, zapisala bih to, pa bih to probala popraviti.

Za *uvođenje pravila i drugo* ispitanici su najčešće navodili uvođenje pravila kojih se treba pridržavati, organiziranje udruga:

Da se dodaju stroga pravila.

Dodala bih zakon o pravima i poboljšanju prava djeteta.

Da u školi pod odmorom imamo više igre.

Dok neko prekrši pravo dodala bih mu još dva nova prava koja se mora pridržavati.

Da možemo biti sami vani i s prijateljima se više igrati.

Napravio bih da se satovi skrate 15 minuta, a odmori produže 15 min.

Da se možemo cijelo vrijeme igrati i da nema škole.

Izborila bih se da dečki mogu plesati balet i da curice mogu igrati nogomet.

Poboljšala bih tako da bi zabranila djeci da se tuku i svađaju.

Napravio bih dječju udrugu za poboljšanje dječjih prava.

Djeca koja ne bi imala roditelje bila bi u sirotištima i brzo bi se udomljavala.

U skupini *kažnjavanje* najviše se navodi uvođenje kazne za kršenje prava:

Kaznila bih iskorištavanje djece.

Učinio bih to da ako netko prekrši važno pravo da se jako kazni.

Kažnjavao bih kršitelja prava tom mjerom da im se ukine neko pravo na određeno vrijeme.

Zatvorio bih u zatvor one koji krše prava.

Ispitanici iz skupine *ostali odgovori* navodili su kako bi se oni osjećali kada bi se poboljšalo stanje prava u njihovom okruženju:

Ja bih bila zadovoljna.

Jako bih bila sretna zbog toga.

Bila bih jako sretna da se ne radi nešto loše djeci.

Zahvalio bih onome tko je to učinio.

Ja bih bila jako sretna i radosna i zahvalila bih im što su se poboljšala prava djece.

4. RASPRAVA

Rezultati su pokazali kako su skoro svi ispitanici (91%) čuli nešto o pravima djeteta. To možemo pripisati uvođenju Građanskog odgoja i obrazovanja u prvi, drugi, treći i četvrti razred gdje se učenici susreću kroz integriranje i koreliranje sadržaja u svim predmetima i izvanučioničkim aktivnostima (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2014). No kada je u pitanju mišljenje ispitanika o upoznatosti druge djece sa svojim pravima, njih samo 20% smatra kako djeca znaju koja prava imaju, uglavnom ih 73% smatra da neki znaju, a neki ne znaju. No, možemo vidjeti prema provedenome istraživanju, da ipak skoro svi ispitanici znaju navesti neko pravo (95,6%), točnije samo 4,4% ispitanika ne zna navesti ni jedno, pa možemo zaključiti kako su djeca informirana o pravima djeteta. Mišljenje djece o upoznatosti druge djece o pravima djeteta nije posve točno, jer djeca znaju (prema istraživanju) navesti neko pravo djeteta.

Iz dobivenih rezultata vidimo da je malo više od polovice (62,1%) ispitanika navodilo pravo na igru i pravo za zdravstvenu zaštitu (63,4%) kao prava koja poznaju. Na istraživanju Agencije plus u suradnji s Uredom pravobraniteljice za djecu (UNICEF, 2009) dobiveni su sukladni rezultati gdje su djeca također najčešće pravo navodili pravo za igru i igranje. U Kuterovac Jagodić i sur. (2003) djeca su pravo na obrazovanje najmanje navela kao pravo na koje su se prisjetili što u ovome istraživanju nije sukladno jer su ispitanici pravo na obrazovanje navodile najčešće nakon prava na igru i zdravstvenu zaštitu, dok su najmanje navodili pravo na život.

Postoji statistički značajna razlika između odgovora dječaka i djevojčica o tome koja su prava najčešće navodili, kao prava koja poznaju. Djevojčice su najčešće navodile pravo na igru, na zdravstvenu zaštitu i pravo na obrazovanje, a dječaci pravo na igru, a potom pravo na obrazovanje i zdravstvenu zaštitu. Dječacima se pravo na obrazovanje nalazi na drugom mjestu kao najčešće nabrojeno pravo, dok je djevojčicama ono na trećem mjestu, a na drugom im je pravo na zdravstvenu zaštitu. Nešto više dječaka ne zna navesti ni jedno pravo, za razliku od djevojčica.

Istraživanje Agencije plus u suradnji s Uredom pravobraniteljice za djecu (UNICEF, 2009) je navelo podatak da su djeca navodila u prosjeku dva ili tri prava, gdje je

došlo do sličnog rezultata s ovim istraživanjem jer je ovdje došlo do rezultata od tri prava, odnosno 2,9 prava u prosjeku.

Nadalje, bez obzira na mjesto gdje se škola nalazi (bilo na selu ili u gradu) u većini (91,9% ispitanih na selu, odnosno 92,9% u gradu) su ispitanici potvrdno odgovorili da su čuli nešto o pravima djeteta kao i oni koji nisu čuli ili nisu sigurni jesu li nešto čuli. Jednako tako, ispitanici 3. i 4. razreda u većini potvrdno odgovaraju (84,8% odnosno 96,3%) da su čuli nešto o pravima djeteta, no u četvrtih razreda ipak nema učenika koji nije čuo za prava djeteta dok ih u trećem ima (0,4%).

Pokazalo se kako je manje ispitanika (12,9%), čija se škola nalazi na selu, upoznato s Konvencijom o pravima djeteta nego ispitanika (21,2%) čija se škola nalazi u gradu. Ispitanici u sličnim postotcima (33,9% i 29,3) nisu sigurni jesu li upoznati s Konvencijom i nisu nikad čuli za Konvenciju (30,7% odnosno 31,3%). Nešto više ispitanika četvrtih razreda (njih 29,3%) upoznato je s Konvencijom UN-a o pravima djeteta u odnosu na ispitanike trećih razreda (5,1%). Skoro polovica učenika trećih razreda nije nikad čuli za Konvenciju UN-a o pravima djeteta, što je različito od odgovora četvrtih razreda (17,1%).

Potaknuto tim rezultatima, istražilo se gdje su najčešće učenici trećih razreda čuli o pravima, a gdje učenici četvrtih razreda. Učenici trećih su u školi čuli o pravima djeteta (82,3%), a učenici četvrtih razreda su svi čuli u školi. Skoro 25% učenika četvrtih razreda pročitao je u novima i časopisima o pravima djeteta, a učenici trećih razreda njih samo skoro 9%.

Nadalje, rezultati istraživanja pokazuju da malo više od polovice ispitanika (60,2%) smatra potrebnim postojanje posebnih prava za djecu, jednako tako su Koller-Trbović i Žižak (1997) provele istraživanje o stavovima, primjeni te poštivanju prava djeteta u skladu s Konvencijom o pravima djeteta gdje se pokazalo kako djeca smatraju nužnim postojanje posebnih dječjih prava. Isto vrijedi i za ispitanika ženskog i muškog spola (61,8% i 58,3%) koji u većini smatraju potrebnim postojanje posebnih prava za djecu, odnosno ne postoji statistički značajna razlika između odgovora dječaka i djevojčica o potrebi postojanja posebnih prava.

Nadalje, pokazalo se da su ispitanici u najvećoj mjeri informirani o pravima djeteta u školi, zatim na televiziji, a potom kod kuće. Isto takav rezultat dobila je Agencija

plus u suradnji s Uredom pravobraniteljice za djecu (UNICEF, 2009) u svojem istraživanju. Međutim, rezultatima mišljenja ispitanika o tome tko treba djeci reći koja prava imaju, oni navode, i to čak njih 90,7%, kako su to roditelji ti koji im trebaju reći koja prava imaju, a zatim učitelji (smatra njih 66,5%) i ostali.

Istraživalo se koga ispitanici, koji su čuli o pravima u školi, smatraju najbitnijim (najveći broj ispitanika) za to da im kaže koja prava imaju. Skoro svi ispitanici smatraju da su roditelji ti koji im trebaju reći koja prava imaju, a zatim učitelji (koje je navelo malo više od polovice ispitanika).

Dobivenim mišljenjima svih ispitanika možemo vidjeti kako smatraju da su najvažnija prava za djecu pravo na igru, pravo na zdravstvenu zaštitu, zatim pravo na obrazovanje a potom sva ostala. Na zadnjem mjestu se nalazi pravo na izražavanje misli, odluke, biranje prijatelja i izražavanje želja. Pokazalo se u istraživanju prema mišljenjima svih ispitanika, kako su prava djeteta koja se najviše krše pravo na zaštitu od zlostavljanja i pravo na igru.

Pošto su ispitanici naveli da je zaštita od zlostavljanja pravo koje se najviše krši kod djece, istraživalo se kakav imaju stav ispitanici, koji su naveli to pravo, o participativnim pravima u svojim obiteljima. Polovica ispitanika smatra da je u redu kažnjavati djecu na neki drugi način, a skoro 6% smatra da je u redu fizički kažnjavati djecu (od cijelog uzorka u ovoj kategoriji se nalaze svi oni koji navode da je u redu tući djecu), a skoro trećina podržava da se više na djecu. Zanimljivo je to što prema ovim rezultatima vidimo da su takvi ispitanici svjesni da je pravo na zaštitu od zlostavljanja pravo koje se krši, ali svejedno oni smatraju da je u redu fizički kažnjavati djecu (6%) ili kažnjavati ih na neki drugi način.

Rezultatima se pokazalo da više od polovice ispitanika smatra da djeca sama trebaju odlučiti što će učiti, jednako tako više polovice ih smatra da sami trebaju odlučiti s kim će se družiti i kojim će se aktivnostima baviti. Ipak u većoj mjeri smatraju da sami trebaju odlučiti kojim aktivnostima će se baviti (87,6%), nego s kim će se družiti (78,3%) i što će učiti (66,5%).

Dječaci i djevojčice istim redoslijedom smatraju bitnim njihovo odlučivanje o tome kojim aktivnostima će se baviti, zatim što će učiti, odnosno s kim će se družiti. Ne

postoji statistički značajna razlika između dječaka i djevojčica o njihovom stavu o participativnim pravima u njihovim obiteljima.

Suprotno istraživanju Koller-Trbović i Žižak (1997) kada se radi o verbalnom kažnjavanju gdje je u djece ta metoda prihvaćena i tolerirana rezultati ovog istraživanja su pokazali kako većina ispitanika smatra da nije u redu vikati na djecu, fizički ih kažnjavati i kažnjavati na neki drugi način. U najvećoj mjeri smatraju da nije u redu fizički kažnjavati ih (98,1%, odnosno njih 1,9% ipak smatra da je to u redu), zatim vikati (87,6%), a potom kažnjavati na neki drugi način (67,1%).

Nadalje, istraživanjem se također htjelo istražiti jesu li odgovori različiti kod učenika, čija škola se nalazi na selu i u gradu, o kažnjavanju u njihovim obiteljima. Dobili su se slijedeći rezultati: učenici čija škola se nalazi u gradu u većem broju odobravaju vikanje na djecu nego učenici čija škola se nalazi na selu, da se fizički zlostavljaju djeca ne odobrava ni jedan učenik čija se škola nalazi u gradu već samo učenici čija škola se nalazi na selu (njih 4,8%), učenici čija škola se nalazi na selu i u gradu podjednako smatraju da je u redu od roditelja da kažnjavaju djecu na neki drugi način. Odnosno, postoji statistički značajna razlika između odgovora učenika čija škola se nalazi na selu i u gradu.

Da bi se poboljšalo stanje dječjih prava u okružju ispitanika malo više od polovice bi ih učinilo nešto da se poboljša stanje, a ostali ne znaju, nisu odgovorili ili ne bi ništa promijenili. Kako bi se poboljšalo stanje dječjih prava u okružju ispitanika, rezultati su pokazali da bi ispitanici u najvećoj mjeri informirali druge o pravima djeteta, zatim bi sudjelovali u poboljšanju, uveli nova pravila i drugo te bi kaznili one koji krše prava djeteta.

5. ZAKLJUČAK

Poštivanje prava djeteta je postalo vrlo bitan čimbenik za izgradnju kvalitetnog demokratskog društva. Ono proizlazi iz zdravog odnosa između djeteta i odrasle osobom koja o tom djetetu brine. Djeca koja su svjesna svojih prava, načina njihova postizanja i zaštite bolje su pripremljena za životu u društvu (Maleš i Stričević, 2003). Djeca se u školi, jednako kao i kod kuće pripremaju za daljnji život. Kao građani možemo samo poželjeti da imamo što više dobrih škola, dobro opremljenih škola, dobrih nastavnika stručnjaka koji su uz to i poštenu građani i ljudi koji znaju poštivati uvjerenja roditelja svojih učenika (Tomin, 1979).

Biti svjestan svojih prava i obveza, poštivati ih i pridržavati ih se, učenici se uče toleranciji, suradnji, urednosti, upornosti i drugim vrlinama koje su potrebne da bi izrasli u odraslu osobu. Pedagoška svrha prava, ali i dužnosti je da se učenik moralno razvija, da postaje svjestan da svojim trudom, zalaganjem i radnim navikama koje stječe, suradnjom s prijateljima, druženjem, samopoštovanjem pridonosi najviše sebi, ali i drugima.

Rezultati provedenog istraživanja pokazali su veliku informiranost učenika o pravima djeteta. Od 1999. godina u hrvatski je odgojno-obrazovni sustav odlukom Vlade Republike Hrvatske sustavno uveden odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo čemu možemo pripisati zaslugu informiranosti učenika o pravima djeteta. Jednako su rezultati pokazali kako ispitanici smatraju potrebnim postojanje prava za djecu. Ipak, Konvencija UN-a o pravima djeteta je nešto malo manje poznato učenicima. No, to nije toliko zabrinjavajuće, jer suštinu Konvencije (o pravima djeteta) učenici znaju i jesu je svjesni, što je za niže razrede osnovne škole ipak najbitnije. Zbog veće razlike u neupoznatosti s Konvencijom između trećih i četvrtih razreda htjelo se utvrditi gdje su ispitanici čuli o pravima djeteta. I treći i četvrti razredi su čuli o pravima djeteta (većina trećih i svi četvrti) u školi, a učenici četvrtih razreda se više ističu po tome što su oni o pravima djeteta pročitali u novinama i časopisima. Kako su oni više informirani o pravima djeteta od učenika trećih razreda možemo reći da su učenici četvrtih razreda bili više u doticaju s pojmom Konvencije UN-a o pravima djeteta, stoga je i za očekivati da ih je više čulo o Konvenciji UN-a o pravima djeteta.

Prava koja djeca najčešće navode su pravo na igru i pravo za zdravstvenu zaštitu. Igra djetetu daje smisao, dio je svakodnevnog djetetovog života. Osim što je zabavna, igra (okruženje utemeljeno na igri) ima posebnu važnost za djetetov razvoj (kognitivni, socijalni, razvoj predčitalačkih vještina, itd...).

O svojim pravima su ispitanici, prema provedenom istraživanju, u najvećoj mjeri informirani u školi, a zatim na televiziji i tek na trećem mjestu su naveli kod kuće. Zanimljivo je to što skoro svi ispitanici smatraju da su roditelji ti koji im trebaju reći koja prava imaju, a zatim učitelji. Obitelj je ipak sredina najvažnija djetetu, dijete želi da se za njihovu dobrobit i zaštitu prvenstveno pobrinu roditelji, misleći pod time da ih informiraju o njihovim pravima. Smatraju li roditelji još uvijek da su djeca samo bića koja trebaju zaštitu i ne posjeduju prava? Trebalo bi provesti istraživanja kojima bi se dobila mišljenja i informiranost roditelja o dječjim pravima. Postavlja se pitanje jesu li roditelji dovoljno informirani s pravima djeteta, odnosno Konvencijom o pravima djeteta?

Prenaglašavanje slobodne volje za vlastitim samostalnim djelovanjem može dovesti do zanemarivanja uloge odraslih osoba i njihove pedagoške odgovornosti, mogu i odrasli izgubiti svoj autoritet (roditelj, učitelj, itd...). To u konačnici ima nepovoljne uvjete za razvoj djeteta. Dijete neće moći slobodno izraziti svoje mišljenje ako nije zaštićeno. Odrasli koji skrbi za dijete omogućit će djetetu sudjelovanje u okruženju. U istraživanju vidimo da učenici smatraju kako je u redu da sami trebaju odlučiti što će obučiti, s kim će se družiti i kojim će se aktivnostima baviti. Dijete bi svakako trebalo izraziti svoje mišljenje i želje, no ona nisu uvijek ispravna te je na roditeljima da se pobrinu za dobrobit djeteta. Primjerice, ako se dijete želi baviti aktivnostima koje će mu ugroziti zdravlje, roditelji to neće prihvatiti jer moraju zaštititi svoje dijete i spriječiti moguću nesreću. Svaki roditelj svojem djetetu želi zdravlje i sreću. Svaka želja ili pravo koje dijete misli da ima ne znači da je ono dobro za njega. Stavovi učenika o tome da nije u redu vikati na djecu, fizički ih kažnjavati i kažnjavati na drugi način pokazuju kako su djeca svjesna svojeg prava na zaštitu od zlostavljanja.

Malo je zabrinjavajuća činjenica da ispitanici navode pravo na zaštitu od zlostavljanja kao pravo koje se najčešće krši kod djece. Rezultati istraživanja pokazuju da učenici, koji navode pravo na zaštitu kao pravo koje se najčešće krši, djelomično podržavaju kažnjavanje djece. Znači, oni su svjesni kršenja tog prava, ali

svejedno podržavaju da roditelji fizički kažnjavaju djecu i kažnjavaju djecu na neki drugi način.

Ako djeca smatraju da je u redu fizički kažnjavati djecu i kažnjavati ih na neki drugi način, oni će to primjenjivati u odrasloj dobi, što nikako ne može pridonijeti razvoju sretne i cjelovite osobe, čemu teži demokratsko društvo.

Kako se u školi provodi program Odgoja za ljudska prava i demokratsko građanstvo, učenici su svjesni da je informiranje najbitnije da bi se poboljšalo stanje dječjih prava, možda i stoga informiranje navode kao nešto čime bi poboljšali stanje dječjih prava u svojem okruženju.

„Ako odgajamo dijete, učimo ga kako odgajati“ (Miller, 1983 prema Ule, 1990, str. 60). Ako se prema djetetu odnosimo dobrim ponašanjem, tolerancijom, razumijevanjem učimo ga dobrom ponašanju, toleranciji, razumijevanju. Ako dijete ponižavamo, učimo ga ponižavanju i kako ponižavati. Ako se s djetetom smijemo, učimo ga smijati se. Odrasli su ti koji utječu na razvoj djeteta, ono što on nauči u djetinjstvu u odrasloj dobi će primjenjivati. Dijete živi u odraslom, a odrasli s djetetom u sebi. „Ono što djeca dobiju “vraćat će“ slijedećoj generaciji“ (Pavlović, 1990, str. 16).

LITERATURA

1. Ajduković, M., Kolesarić, V. (2003). *Etički kodeks istraživanja s djecom*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
2. Alinčić, M. (1993). Prava djeteta u sustavu prava čovjeka. *Defektologija*, 29(1), str. 77-79.
3. Alinčić, M. (1997). Suvremeni pogledi na zaštitu dječjih prava. U H. Vrgoč (Ur.), *Odgoj i obrazovanje za život u demokratskom društvu* (str.43-45). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
4. Alinčić, M., Hrabar, D., Korać, A. (2006). *Uvod u obiteljsko pravo*. Zagreb: Narodne novine.
5. Beader, M. (2000). *Prvi koraci: priručnik o odgoju i obrazovanju za ljudska prava*. Zagreb: Amnesty International Hrvatske.
6. Beck, R. C. (2003). *Motivacija: teorija i načela*. Zagreb: Naklada Slap.
7. Berk, L. E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
8. Bošnjak, B. (1997). Razredno ozračje – drugo lice nastave. U H. Vrgoč (Ur.), *Odgoj i obrazovanje za život u demokratskom društvu* (str.59-67). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
9. Cipek, S. (1997). Sadržaj, metode i oblici odgoja i obrazovanja za ljudska prava, s posebnim osvrtom na dječja prava u osnovnoj školi. U H. Vrgoč (Ur.), *Odgoj i obrazovanje za život u demokratskom društvu* (str.76-80). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
10. Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
11. Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži (2001). *Konvencija o pravima djeteta*. Preuzeto 24. travnja 2017. s http://www.pariter.hr/wp-content/uploads/2014/10/konvencija_o_pravima_djeteta.pdf
12. Gjergji, L. (1980). Odgoj djeteta za ljubav. *Obnovljeni život*, 35(1-2), str. 83-93.
13. Ivanek, A. (1997). Uloga škole u razvitku demokracije. U H. Vrgoč (Ur.), *Odgoj i obrazovanje za život u demokratskom društvu* (str.80-86). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.

14. Koller-Trbović, N., Žižak, A. (1997). Prava djeteta - kako ih vide djeca u odgojnim ustanovama. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 33(1), str. 91-104.
15. Kregar, J., Gardašević, Đ., Gotovac, V., Jelić, I., Jurić, M., Ofak, L., Petričušić, A., Selanec, G., Staničić, F. (2014). *Ljudska prava: Uvod u studiju*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
16. Kušević, B. (2010). (Ne)uvažavanje participativnih prava djeteta: suvremeni obiteljski odgoj između poslušnosti i odgovornosti. U *Dijete i društvo: časopis za promicanje prava djeteta* (str.105-117). Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
17. Kuterovac Jagodić, G., Keresteš, G., Marušić, I., Vizek-Vidović, V. (2003). *Poimanje djeteta i percepcija dječjih prava u Hrvatskoj: rezultati empirijskog istraživanja Ljetne psihologijske škole studenata i nastavnika Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Umag 2000*. Zagreb: Birotisak.
18. Maleš, D., Gunc, Z. (2009). Živjeti i učiti prava djeteta: od nacionalnog ka lokalnom u Hrvatskoj. *Djeca u Europi: zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 1(2), 20-22.
19. Maleš, D., Stričević, I. (1997). Dječja prava kao temelj ljudskih prava. U H. Vrgoč (Ur.), *Odgoj i obrazovanje za život u demokratskom društvu* (str.71-76). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
20. Maleš, D., Stričević, I. (2003). *Mi poznajemo i živimo svoja prava: priručnik za odgoj i obrazovanje o pravima djeteta u osnovnoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
21. Maleš, D., Stričević, I. (2004). *Roditelji i prava djeteta*. Zagreb: Udruženje Djeca prva.
22. Mandarić Vukušić, A. (2016). Odgoj za ljudska prava i ozračje ustanova ranog i predškolskog odgoja. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, (6-7), str. 285-308.
23. Markovinović, A. (2010). Participativna prava djeteta u sustavu odgoja i obrazovanja. *Dijete i društvo*, 1(1), 117-129.
24. Maslov, A. H. (1982). *Motivacija i ličnost*. Beograd: Nolit.

25. Mreža mladih Hrvatske (2002). *Obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo kao instrument razvoja mladih*. Preuzeto 18. travnja. 2017. s http://www.mmh.hr/files/ckfinder/files/Pozicijski_MMH_obrazovanjezaljudskaprawaidg.pdf
26. Mužić, V. (1999). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa.
27. *Nastavni plan i program za osnovnu školu* (2013). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
28. Obiteljski zakon. *Narodne novine*, 39/17
29. *Odluka o donošenju programa međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole* (2014). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
30. Paravina, E. (1990). *Ostvarivanje prava i potreba djeteta*. Zagreb: Savez društava „Naša djeca“.
31. Pavlović, Z. (1990). Otroci, pravice in psihologija. U Pavlović, Z. (Ur.), *Psihološke pravice otrok* (str. 13-25). Ljubljana: Društvo psihologov Slovenije.
32. Piršl, E., Marušić-Štimac, O., Pokrajac-Bulian, A. (2007). Class teachers' attitudes towards children with hearing difficulties. *Metodički obzori*, 2(2007) 2(4), str. 19-34.
33. *Pravilnik o načinu postupanja odgojno--obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima* (2013). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
34. Rajić, V. (2010). Razvoj međuljudske i građanske kompetencije odgojem i obrazovanjem za demokratsko građanstvo i ljudska prava. *Dijete i društvo: časopis za promicanje prava djeteta* (str.129-141). Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
35. Silov, M. (1997). Škola i odgoj za ljudska prava. U H. Vrgoč (Ur.), *Odgoj i obrazovanje za život u demokratskom društvu* (str.45-49). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
36. Skok, P. (1999). *Prava i dužnosti učenika u školi*. Lučko: Pedagoški servis.
- Ule, M. (1990). Ideologija kot prikrito nasilje nad mladima. U Pavlović, Z.

- (Ur.), *Psihološke pravice otrok* (str. 45-54). Ljubljana: Društvo psihologov Slovenije.
37. UNICEF (2017). *Mišljenja i stavovi djece i mladih u RH*. Preuzeto 19. travnja 2017. s <http://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/StavovidjeceimladihuHrvatskoj.pdf>
38. Tomin, Z. (1979). Izvanobiteljska sredina i odgoj djeteta. *Obnovljeni život*, 34(6), str. 530-541.
39. Ustav Republike Hrvatske. *Narodne novine*, 39/17
40. Vrgoč, H. (1997). Vrijeme je za mir, poštovanje čovjekovih prava i demokraciju. U H. Vrgoč (Ur.), *Odgoj i obrazovanje za život u demokratskom društvu* (str. 9-19). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
41. Vukasović, A. (1997). Vrijednosti i odgoj za vrijednosti u demokratskom društvu. U H. Vrgoč (Ur.), *Odgoj i obrazovanje za život u demokratskom društvu* (str.67-71). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
42. Vuleta, B. (1997). Polazišta i mogućnosti odgoja za mir. U H. Vrgoč (Ur.), *Odgoj i obrazovanje za život u demokratskom društvu* (str.21-35). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
43. Zakon o odgoju i obrazovanju za osnovnu i srednju školu. *Narodne novine*, 39/17
44. Zavalloni, G. (2009). Prirodna prava djece. *Djeca u Europi*, 1(2), str. 28-30.
45. Žalec, B. (2015). Pravica do prave družine. *Vzgoja (Ljubljana)*, letnik 17, številka 66, str. 7-9.
46. Žižak, A., Nikolić, B., Koller-Trbović, N. (2001). Procjena poštivanja prava djeteta u obitelji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 37(2), str. 127-142.

PRILOG

1. **Kojeg si spola?** a) muški
 b) ženski

2. **Koji si razred?** a) 3. razred
 b) 4. razred

3. **Koliko imaš godina?** _____ godina.

4. **Gdje se nalazi tvoja škola?** a) na selu
 b) u gradu

5. **Jesi li čuo nešto o pravima djeteta?**
 a) da
 b) ne
 c) nisam siguran/a

6. **Gdje si sve čuo o pravima djeteta?**
 a) u školi
 b) kod kuće
 c) na televiziji
 d) od prijatelja
 e) novine, časopisi
 f) negdje drugdje
 g) ne znam/ne mogu se sjetiti

7. **Trebaju li djeca neka posebna prava?**
 a) da
 b) ne
 c) nisam siguran/a

8. **Tko djeci treba reći koja prava imaju?**
 a) roditelji
 b) učitelji
 c) prijatelji, drugi učenici
 d) ravnatelj, pedagog i dr.
 e) netko drugi (tko? _____)
 f) ne znam

9. Znaju li djeca koja prava imaju?

- a) svi znaju
- b) neki znaju, neki ne znaju
- c) nitko ne zna
- d) ne znam

10. Jesi li upoznat/i s Konvencijom UN-a o pravima djeteta?

- a) da
- b) ne
- c) nisam siguran/a
- d) nisam nikad čuo/la za Konvenciju UN-a o pravima djeteta

11. Koja prava djeteta poznaješ?

12. Koja prava misliš da su za djecu najvažnija (pravo na igru, obrazovanje, zaštitu od izrabljivanja, zlostavljanja, zdravstvenu zaštitu, ime, državljanstvo)?

13. Po tvom mišljenju koja se prava djeteta najviše krše?

14. Što bi učinio/la da se poboljša stanje dječjih prava u tvom okruženju?

Pažljivo pročitaj i zaokruži:

15. Djeca trebaju sama odlučivati što će obući.	DA – NE
16. Djeca trebaju sama odlučivati s kim će se družiti.	DA - NE
17. Djeca trebaju sama odlučivati kojim aktivnostima će se baviti u slobodno vrijeme.	DA – NE
18. U redu je da roditelji viču na djecu.	DA – NE
19. U redu je da roditelji tuku djecu.	DA – NE
20. U redu je da roditelji kažnjavaju djecu na neki drugi način.	DA – NE

KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA

Nikolina Cmrečak rođena je 24. siječnja 1994. godine u Varaždinu. Osnovnu školu završila je u Svetom Iliji, nakon čega upisuje Gospodarsku školu u Varaždinu, smjer ekonomist. Maturirala je 2012. godine, s odličnim uspjehom te se iste godine upisuje na Učiteljski fakultet – Odsjek u Čakovcu, Učiteljski studij, modul odgojne znanosti. Tijekom studiranja je volontirala 60 sati na odjelu Pedijatrije u Općoj bolnici Varaždin, u sklopu izbornog kolegija Odgoj za dobrotu.

Njemački jezik razumije i piše na B2 razini. Engleski jezik razumije i piše na B2 razini. Slovenski jezik razumije i piše na B2 razini.

Dobitnica je Dekanove nagrade za ak. god. 2015./2016..

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Diplomski rad pod nazivom *Informiranost i stavovi učenika razredne nastave o dječjim pravima* izrađen je samostalno na temelju korištenja navedene literature te analize rezultata provedenog istraživanja.

Zahvaljujem ravnateljima, učiteljima te učenicima osnovnih škola koje su sudjelovanjem u istraživanju pomogle u nastajanju spomenutog diplomskog rada: Osnovna škola „Vladimir Nazor“, Sveti Ilija (Sveti Ilija) i IV. osnovna škola Varaždin (Varaždin).

Posebne pohvale upućujem mentoru diplomskog rada prof. dr. sc. Milanu Matijeviću i sumentoru dr. sc. Goranu Lapatu na savjetima i pomoći u izradi rada.

Studentica:

U Čakovcu, _____

(datum)

(potpis)